

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: pedagogiky a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor Pedagogika volného času
(kombinace):

MEZIGENERAČNÍ KOMPARACE VNÍMÁNÍ A
TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

INTERGENERATIONAL COMPARISON OF
PERCEPTION AND SPENDING LEISURE TIME

Bakalářská práce: 09-FP-KPP-52

Autor:

Markéta Vlčková

Podpis:

Adresa:

Maršov u Úpice 25

542 32, Úpice

Vedoucí práce: PhDr. Jan Činčera, Ph.D.,

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
56	2	7	0	16	2

V Liberci dne: 21.4.2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a psychologie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

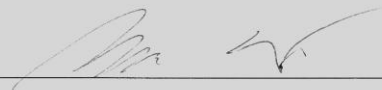
pro (kandidát): Vlčková Markéta
adresa: Maršov u Úpice 25
studijní obor (kombinace): Pedagogika volného času
Název BP: Mezigenerační komparace vnímání a trávení volného času
Název BP v angličtině: Intergenerational comparison of perception and spending leisure time
Vedoucí práce: PhDr. Činčera Jan, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: Květen 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 24.3.2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): MARKÉTA VLČKOVÁ

Datum: 30. 4. 2009

Podpis: Vlčková

Název BP:	Mezigenerační komparace vnímání a trávení volného času
Vedoucí práce:	PhDr. Jan Činčera, Ph.D.
Cíl:	Porovnat význam a způsob trávení volného času u vybraných respondentů ze tří generací.
Požadavky:	Vstupní zpracování problematiky z odborné literatury. Rozhovory s nejméně dvaceti respondenty ze tří věkových generací.
Metody:	Rozhovory Analýza dobové literatury Otevřené kódování
Literatura:	STRAUSS, A.; CORBIN, J. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert; Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. 1. vyd. 196 s, ISBN 80-85834-60-X. PÁVKOVÁ, J. et al. Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6 SELUCKÝ, R. Člověk a jeho volný čas: Pokus o ekonomickou formulaci problému. Praha: Československý spisovatel, 1966.

Resumé

Bakalářská práce porovnává rozdíly a podobnosti v interpretacích trávení volného času mezi respondenty ze tří věkových kategorií.

Teoretická část se věnuje pojmu volný čas. Dále porovnává vývoj a současný stav trávení volného času v České republice a zahraničí.

Výzkum byl zpracován pomocí metodiky zakotvené teorie podle Strausse a Corbinové. Třicet respondentů ze tří generačních skupin vzpomínalo na to, jakým způsobem trávili v mládí svůj volný čas. Získaná data byla následně kategorizována pomocí paradigmatického modelu. Byly identifikovány podmínky a faktory trávení volného času respondentů a dopady volnočasových aktivit na jejich další život.

Klíčová slova:

volný čas, mládež, zakotvená teorie, generace, komparace

Summary

Bachelor thesis compares the differences and similarities in the interpretations of leisure activities among the respondents from three age categories.

The theoretical part deals with the concept of leisure time. Further part of my bachelor thesis compares the development and current status of leisure activities in the Czech Republic and also abroad.

The survey was prepared using the methodology of grounded theory according to Strauss and Corbin. Thirty respondents from the three generational groups remember the way of using their leisure time in their youth. The obtained data were categorized by the paradigmatic model. There were identified conditions and factors of respondents' leisure time activities and impacts on their lives.

Keywords:

leisure time, youth, grounded theory, generation, comparison

Zusammenfassung

Die Bachelorarbeit vergleicht die Unterschiede und Gemeinsamkeiten in den Interpretationen von Freizeitaktivitäten unter den Befragten aus drei Alterskategorien.

Der theoretische Teil befasst sich mit dem Konzept der Freizeit. Weiter vergleicht der Entwicklung und den aktuellen Status von Freizeitaktivitäten in der Tschechischen Republik und im Ausland.

Die Umfrage wurde nach der Methode der „Grounded Theory“ nach Strauss und Corbinová verarbeitet. Dreißig Teilnehmer aus den drei Gruppen Generationen erinnert danach, wie ihre Freizeit in seiner Jugend verbrachten. Die gewonnenen Daten wurden durch die paradigmatische Modell geordnet. Es wurde die Bedingungen und Faktoren des Verdauern von Freizeitaktivitäten der Befragten und die Auswirkungen auf ihr Leben, identifiziert.

Schlüsselwörter:

Freizeit, Jugend, Grounded Theory, Generation, Komparation

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Použiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL. V tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury, dalších internetových zdrojů a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

V Liberci dne: 21.4.2010

Vlčková Markéta

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mě podporovali při vypracování této bakalářské práce. Především mé poděkování patří vedoucímu bakalářské práce, PhDr. Janu Činčerovi, Ph.D., kterému děkuji za jeho ochotu, trpělivost a všestrannou pomoc. Jmenovitě bych chtěla také poděkovat Vlastimilu Vlčkovi, který mě inspiroval k napsání práce s tímto tématem. Dále děkuji své rodině, partnerovi a přátelům, kteří mě po celou dobu podporovali. V poslední řadě bych chtěla poděkovat samotným respondentům, bez kterých by tento výzkum nemohl být vůbec prezentován.

Obsah:

1. Úvod.....	7
2. Trávení volného času ve společnosti.....	8
2.1 VYMEZENÍ VOLNÉHO ČASU	8
2.2 VÝVOJ A SOUČASNÝ STAV TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU V ZAHRANIČÍ.....	9
2.2.1 <i>Množství disponibilního času</i>	9
2.2.2 <i>Stav volnočasových aktivit ve světě</i>	9
2.2.3 <i>Domácí aktivity dětí</i>	11
2.3 VÝVOJ A SOUČASNÝ STAV TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU V ČESKÉ REPUBLICCE.....	12
2.3.1 <i>Proměny volného času v ČR</i>	12
2.3.2 <i>Výchova mimo vyučování</i>	13
2.3.3 <i>Trávení volného času</i>	14
2.3.4 <i>Vývoj volnočasových aktivit mládeže</i>	16
2.3.5 <i>Vybrané faktory ovlivňující trávení volného času</i>	19
3. Mezigenerační komparace trávení volného času v ČR	21
3.1 CÍLE VÝZKUMU	21
3.2 METODIKA VÝZKUMU	21
3.3 PREZENTACE VÝSLEDKŮ	23
3.3.1 <i>Interpretace volného času respondenty</i>	23
3.4 DISKUSE A INTERPRETACE	42
4. Závěr	46
5. Použitá literatura.....	47
6. Seznam příloh	49
7. Přílohy	50

1. Úvod

Trávení volného času u dětí ovlivňuje řada faktorů, které mají větší či menší podíl na tom, jakým způsobem děti tento čas tráví. Každá generace a určitý časový úsek je něčím specifický. Mění se prostředí, nabídka trhu i samotní lidé a jejich myšlení. Každý z nás trávil dětství jiným způsobem. Pro někoho bylo dětství to, že běhal po stráních, pro jiného, že ležel v knihách, jezdil na výlety s rodiči nebo chodil s kamarády na diskotéky. Každý vyrůstal v jiném rodinném prostředí, chodil do jiné školy, měl jiné kamarády a věnoval se jiným činnostem.

Cílem prezentovaného výzkumu v této práci je porovnat význam, ale i způsob trávení volného času vybraných respondentů ze tří věkových kategorií. Dané kategorie mají prezentovat skupinu současných studentů vysokých škol nebo mladých lidí, kteří již pracují, jejich rodičů a prarodičů. Výzkum byl koncipován tak, aby v něm byla zajištěna co největší heterogenita studovaného vzorku. Ta byla zajištěna tak, že byly použity výpovědi respondentů jak z města, tak vesnice, odpovídali muži i ženy. Z části byly použity i výpovědi dotazovaných s rozdílnými rodinnými poměry a vzděláním.

Práce porovnává volný čas daných skupin. Měli bychom se dozvědět, v čem se způsob trávení volného času respondentů nejvíce odlišuje, v čem se dané kategorie podobají a co bylo pro danou kategorii typické. Předmětem výzkumu bylo nejen to, jakými aktivitami tento čas vyplnili, ale i to, jak tuto dobu vnímali v dětství a dnes. Na základě získaných dat by se měly také vynořit faktory, které trávení volného času ovlivňují, a jak byly tyto faktory pro trávení volného času dětí důležité. Objektem zkoumání bylo také to, zda se činnosti a návyky vytvořené v dětství přenesly určitým způsobem do života respondentů v budoucnosti a v jakých oblastech se to projevilo.

2. Trávení volného času ve společnosti

2.1 Vymezení volného času

Pojem volný čas je objasňován v mnoha odborných publikacích. Pro tento termín existuje spousta různých definic, které mají vždy něco společného, ale i přesto v nich můžeme najít odlišnosti.

Již v době před dvěma tisíci lety definoval tento pojem řecký filosof Aristoteles ve svém díle *Etika Nikomachova*. Volný čas měl být podle něho zasvěcen umění, vědě a především filosofii. Mezi žádoucí činnosti patří podle něj ty, při kterých již dále neprovádíme činnosti další. Další významná osobnost té doby, spisovatel a historik Plutarchos, označil volný čas za míru lidského štěstí. Diderot považoval volný čas za nejdůležitější část lidského života. Podle názoru Karla Marxe si měla budoucí společnost vynutit, aby měřítkem společenského bohatství přestala být pracovní doba a stal se jím volný čas.

Volný čas byl především součástí života vládnoucích tříd a existoval ve všech předprůmyslových společnostech. Jednalo se o náročnější formy zábavy, odpočinku a tvůrčí duševní činnosti. Rozmach volného času je typický až pro průmyslovou společnost 20. století, kdy vstoupil do života všech společenských vrstev. Tím se odlišuje od předprůmyslových společností, kdy měl volný čas odlišný význam, protože v tu dobu byli lidé rozděleni na pracující a tzv. zahálčivé třídy. U nesvobodných vrstev se v tu chvíli nedalo ani hovořit o volném čase, ale spíše o náhodných časových úsecích.

Volný čas je opak, protiklad a zároveň produkt pracovní doby. Pracovní doba se často prolíná s dobou mimopracovní, proto je často těžké tyto dva pojmy od sebe oddělit. Ať už se jedná o práci v domácnosti, péči o děti nebo údržbu domácnosti. Toto rozlišení na pracovní a mimopracovní dobu přinesla až průmyslová společnost. Z těchto dvou fází lidského života se v průběhu 19. století začala vydělovat fáze třetí, a to volný čas (Selucký, 1966).

Volný čas můžeme chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil (Průcha, Walterová & Mareš, 2001). Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Jedná se o čas odpočinku, rekreace, regenerace, zájmové činnosti, vzdělávání v zájmových útvarech i prospěšné společenské činnosti, které provádíme dobrovolně. Do volného času bychom neměli řadit péči o zevnějšek, osobní věci, ani povinnosti spojené

s provozem domácnosti, rodiny a další časové ztráty. U dětí tam rozhodně nepatří čas strávený přípravou na vyučování. Součástí volného času nejsou ani činnosti, týkající se hlavních biologických potřeb člověka jako jsou: jídlo, spánek, hygiena a zdravotní péče (Pávková, Hájek & Hofbauer, 2002).

2.2 Vývoj a současný stav trávení volného času v zahraničí

2.2.1 Množství disponibilního času

Množství volného času, kterým mladí lidé disponují dle vlastního uvážení, se výrazně liší napříč všemi skupinami obyvatel a regionů.

Rozdíly oproti západním zemím existují především v rozvojových zemích. V těchto lokalitách mívají chlapci mnohem více volného času než dívky, což je dáno tím, že jsou dívky nuceny trávit více času domácími pracemi než jejich mužské protějšky.

V zemích s rozvinutou tržní ekonomikou mají nejvíce volného času mladí Američané. Stejně volného času nebo o trochu méně mají evropští adolescenti, zatímco mladí lidé v Asii mají jen třetinu až čtvrtinu volného času (United Nations, 2004).

2.2.2 Stav volnočasových aktivit ve světě

Dle studie Verma a Larsona (1999) se ukazuje, že ve východní Asii, Evropě a Severní Americe tráví mladí lidé průměrně asi dvě hodiny denně před televizí, přičemž chlapci ji sledují více než dívky. Mladí lidé ze všech regionů věnují méně než hodinu denně čtení. Při globálním srovnání se ukazuje, že ve Spojených státech je čtení méně čtené než v Evropě a že Evropané čtou méně než Asijci. Ze studie vyplývá, že hudba hraje v životě mladých lidí méně významnou roli než ostatní aktivity.

Aktivní, nestrukturovaný čas, který mladí tráví hrou, je v rozvojových zemích během adolescence nahrazen prací, zatímco v Americe a Evropě mluvením (často více než dvě hodiny denně). Mladí ve východní Asii tráví poměrně málo času tímto způsobem. Mládež se účastní aktivních, strukturovaných aktivit jako jsou sporty, činnosti v různých organizacích a umění, což je také častější v Evropě a ve Spojených státech než v Asii. Napříč regiony se zdá, že se zvětšuje podíl aktivit stejně jako se zlepšuje socio-ekonomický status. V rozvojových zemích se situace zlepšuje ve sportech především pro

chlapce než pro dívky. V této oblasti můžeme zaznamenat nárůst u aktivit pro mladší děti, zatímco pro starší adolescenty nabídka stále chybí.

Čas strávený nicneděláním přibývá více u mladé populace v západních zemích než u Asiatů. Stejná situace je v rozvojových zemích, kde je toto častější než v oblastech rozvinutých (United Nations, 2004).

V západním Oregonu se zkoumala skupina 200 studentů ve věku 11-15 let, přičemž polovina vzorku byli chlapci a polovina dívky. Jednalo se o žáky šestých a devátých tříd a zjišťovala se u nich oblíbenost volnočasových aktivit, s hlavním zaměřením na čtení.

Ukázalo se, že nejpopulárnější aktivity byly: poslech hudby/návštěva koncertů (78%), sledování televize nebo videa (77%), sporty (68%), počítačové hry nebo videohry (63%). Nejméně populární bylo vaření (32%), procházky nebo běh (33%), psaní (34%), umění a ruční práce (38). Čtení se ukázalo jako mírně populární (51%). Nejpopulárnější byly u studentů časopisy (63%), dále romány (52%) a komiksy (41%). Nejméně populární byly divadelní hry (12%), technické knihy (15%) a noviny (16%). Kategorie ostatní byla mírně populární – pro se vyslovilo 27% dotázaných. Jednalo se o specifické knihy (např. Harry Potter) nebo knihy s touto tematikou: domácí mazlíčci, dobrodružství, science fiction, sport, životopisy, horory a detektivky (Nippold, Duthie & Larsen, 2005).

Genderové rozdíly

U stejné skupiny dětí – tedy studentů ve věku 11-15 let v západním Oregonu ve Spojených státech amerických zkoumali Nippold a kol. poměr a druh volnočasových aktivit u dívek a chlapců. Chlapci dle této studie preferují hraní počítačových her, videoher a provozování sportů, zatímco pro dívky je přednější telefonování, mailování, nakupování, psaní a vaření. Dívky si čtou pro radost častěji než chlapci. U starších studentů se ukázalo, že čtou časopisy raději než mladší a dívky upřednostňují básně spíše než chlapci.

Napříč všemi věkovými skupinami se ukázalo, že chlapci tráví více času volnočasovými aktivitami než dívky, přičemž tyto rozdíly se s věkem navyšují. V nejstarším věku tráví chlapci přibližně o dvě hodiny denně více těmito aktivitami než dívky.

Výsledky ukazují gender rozdíly v podílení se na domácích pracích (vaření/uklizení). 89% děvčat vykonává domácí práce oproti 54% chlapců. U děvčat se jednalo o 1,28 hodin denně, zatímco u chlapců o 0,68 hodiny. Tyto rozdíly najdeme napříč všemi věkovými

kategoriemi. Najdeme tu ale malý rozdíl v procentu dívek a chlapců, kteří se starají o děti, důchodce nebo nemocné. Chlapci i dívky věnují stejné množství času péči o členy rodiny – přibližně hodinu denně (Nippold, Duthie & Larsen, 2005).

2.2.3 Domácí aktivity dětí

Univerzita v Michiganu zkoumala volnočasové aktivity dětí z jiného pohledu. Předmětem výzkumu byly aktivity dětí, kterým se věnují v době, kdy přijdou po škole domů a doba, po kterou se jim věnují. Výzkum byl zaměřen pouze na děti ve věku od 5 do 12 let. Zajímavé by bylo porovnat frekvence a druhy aktivit i u mládeže do 18 let.

Mezi nejfrekventovanější aktivity patří tyto:

100 min sledování televize

74 min (cca) hra

60 min studium

30 min čtení

20 min konverzace

Velká část dětí (kolem 73%) jde hned po škole domů. Po příchodu se 27% z nich najedlo, 19% se věnovalo osobní péči (mytí, koupání...), 15% sledování televize a jen 13% mělo studium jako prioritu.

Dvanáct až čtrnáct procent amerických dětí ve věku od 5 do 12 let tráví nějaký čas doma po škole samy. Ale dobu bez dozoru dospělých v průměru jen hodinu. Většina starších dětí vítá soukromí a autonomii. Ve věku 9 nebo 10 let už chtějí děti pečovat více samy o sebe.

Překvapivě vědci zjistili, že děti starších a vzdělanějších matek byly doma bez dozoru častěji, než děti matek se středoškolským vzděláním nebo nižším (Berger, 2000).

2.3 Vývoj a současný stav trávení volného času v České republice

2.3.1 Proměny volného času v ČR

V minulých dobách znali lidé většinou jen dřinu, odpočívali převážně spánkem nebo krátkým popovídáním. Práce jako užitečná, prospěšná činnost byla vysokou hodnotou. Pracovitostí, zručností, vytrvalostí, fortelem se hodnotili lidé, dospívající i děti. Na zábavu, zájmy, rozvoj duševních schopností většinou nezbýval čas. Nezbýval mnohdy ani čas k přípravě na školní vyučování. Mnozí rodiče přípravu na školu a vůbec na studium neuznávali. V takových rodinách se většinou vychovávaly děti a mladí lidé s hluboce vštípenou vysokou pracovní morálkou. Proto mnozí tito lidé neuměli odpočívat.

Známe ale i oblasti a doby, v nichž se lidé uměli pobavit, uvolnit, zpívat a hrát a to mnohem bezprostředněji, než umíme my dnes. Živým svědectvím je množství nejrůznějších písní, tanců, pověstí a pohádek i her, slavností, obřadů a dalších zábav.

Někteří starší lidé dodnes odsuzují jakoukoli spontánní zábavu, zájem pro zájem, činnost, která nenese vnější užitek, ale je příjemná, milá, užitečná člověku samému. Přinesli si to většinou z původních rodin. Často odtud pramení generační konflikty (Bakalář, 1978).

Postupem času se rozšiřuje nabídka volnočasových aktivit, pomůcek, her a možností trávení volného času. Výrobci vymýšlejí moderní formy osvědčených her a postupů tak, aby zaujali dnešního zákazníka. Dnešní klient je moderní, náročný a často se nespokojí s běžnou nabídkou trhu. Hledá nové možnosti, často opouští realitu dnešního světa a alespoň na okamžik chce zažít něco akčního a nepoznaného. Leckdy se ale stává, že se na trhu objeví moderní novinka, o které však lidé po hlubším prozkoumání zjistí, že zas takovou novinkou není. Takovým příkladem je dnešní velmi propagovaný nordic walking. Hůl k překonávání rozmanitých terénů používali již pastýři a poutníci. Pěší turisté poté začali používat hole dvě. V roce 1997 začal vyvíjet finský výrobce lyžařských hůlek speciální hole určené pro pěší chůzi a další oblíbená aktivita byla na světě (Mira, 2009).

Pokud si zákazník vybírá, nehledí pouze na danou aktivitu, ale vybírá si i podle prostředí, podle lektora a dalších možností centra apod. Řešíme otázky, které by naši rodiče jistě neřešili, protože nabídka nebyla tak široká. Mnoho z nás je ochotných za tu dřinu, komfort, atmosféru, kolektiv zaplatit často i vysokou cenu.

I v dnešní době můžeme zaregistrovat jisté odlišnosti v trávení volného času na vesnici a ve městě. Jistě je to dané i možnostmi dané lokality. Velká města skýtají opravdu nespočet aktivit, kterým se ve svém volnu můžeme věnovat. I přesto, že je život na

venkově v tomto ohledu dosti omezený a často závislý na nabídce okolních měst jsou tu i tak další možnosti vyžití. Venkov poskytuje dostatek prostoru pro neřízené aktivity jakými jsou procházky po lese, houbaření, cyklistika, turistika apod. Naopak ve městě je tomu spíše naopak. Většina aktivit, které lidé uskutečňují je řízená a vysoce organizovaná. Lidé se spoléhají na ostatní, že jim volný čas vyplní. Lidé jsou ve městě ochotni do volnočasových aktivit také více investovat. Využívají možnosti divadel, kin, sportovišť a často je to už jejich běžnou součástí života.

Aktivity, které lidé provozují, neslouží jen k dobití energie, k relaxaci, nasbírání nových poznatků, objevení nových činností, ale i k utváření nových sociálních vazeb a kontaktů.

2.3.2 Výchova mimo vyučování

Volnému času dětí bychom neměli nechávat volný průběh, ale měli bychom ho v zájmu společenském i v zájmu rozvoje dětí samých vhodně ovlivňovat. Proces výchovy mimo vyučování může být kompenzací činností povinných – u dětí nejčastěji školního vyučování. Tuto činnost lze kompenzovat prací, odpočinkem, rekreací, zábavou, dobrovolným sebevzděláváním, zájmovými činnostmi, ať už se jedná o činnosti povinné, nepovinné nebo dobrovolné. Kompenzační funkce volného času má nejen zdravotně hygienické poslání, ale i poslání osobní a společenské realizace, což má závažné důsledky na výchovu dítěte obecně.

Děti by měly být zaměstnávány činnostmi, které se svým charakterem odlišují od činností vykonávaných při vyučování. Takovými činnostmi je např. sport, tělovýchova, zájmová činnost, přiměřená prospěšná fyzická činnost, která nahrazuje převážně duševní činnost při vyučování.

Proces výchovy mimo vyučování by měl být chápán jako proces výchovy a zároveň i sociální realizace a seberealizace, při které mají děti možnost prožívat pocity radosti a spokojenosti. Ve volném čase dětí probíhá, na rozdíl od dospělých, vývoj všech stránek osobnosti a dochází rovněž k jejich cílevědomému formování (Veselá, 1997).

Hra pro nás hraje v dětství důležitou roli. Hru můžeme chápat podobným způsobem jako u dospělých práci, protože do ní vkládáme všechny své možnosti, rozum i cit. Je projevem dětské osobnosti, je rozmanitá jak svým obsahem, tak formou, je tvůrčí, dává uspokojení a radost. Pokud je dítě ve hře povzbuzováno a podpořeno, aby dohrálo hru do konce, může to dítě pozitivně ovlivnit v jeho přípravě pro školu a pro budoucí práci. Hra

vede k tvořivému způsobu myšlení, ke zdravé soutěživosti, ale i k relaxaci. Hrou dítě často řeší životní situace v modelových situacích.

V každém období ontogeneze má hra jiný význam. Hra u dítěte v mladším školním věku se zásadně mění, je plánovitá, promyšlená a věcná. Dítě si hraje s tím a na to, co má smysl. Od 4.-5. třídy má dítě tendenci hrát si s pomůckami, které si pro hru pořizuje samo. Chlapci věnují více času hrám pohybovým, dobrodružným, dívky pohybově rytmickým a ručním pracím. Hra je v tomto věku uváděna jako součást duševní hygieny.

V prepubertě a pubertě se přestávají rozlišovat hry dívek a chlapců, převládají hry kolektivní, konstruktivní hry jsou složitější, uplatňují se společenské a stolní hry a svoje místo mají také technické zájmy. Hra ustupuje jiným činnostem.

V postpubescenci již hra plní především úlohu kulturní a sociální. Typickým znakem hry v tomto období je úsilí zvládnutí hry na vysoké úrovni. Převažují hry pohybové a sportovní, které mají kolektivní charakter (Veselá, 1997).

2.3.3 Trávení volného času

Jakým činnostem se ve volném čase věnují mladí lidé v České republice ukazuje studie s názvem „Mládež v České republice“, kterou zpracoval kolektiv pracovníků Institutu dětí a mládeže MŠMT ČR v roce 1996. Práce zpracovávala způsoby a formy trávení volného času české mládeže ve věku 15-29 let. Věnovala se nejen činnostem, které mladí lidé provozují, ale i jejich pohledům na možnosti, které poskytují volnočasové organizace v tomto oboru.

Při komparaci výsledků výzkumů z let 1985 a 1992 lze konstatovat, že nedošlo ke změně pořadí aktivit na prvních čtyřech místech. Narůstá však objem aktivit, které mají pasivní charakter činnosti. Při komparaci dat s minulostí lze pozorovat zvýšené nároky konzumního charakteru, který se týká potřeb spojených s rozvojem elektroniky, určitým způsobem oblékání, oblibou určitého druhu hudby, která je typická pro současnou mladou generaci.

Mladí lidé si uvědomují odpovědnost za trávení volného času. Téměř 60% dotázaných uvedlo, že v nich samých je nedostatek zájmu a chuti dělat něco smysluplného. Přes 50% dotázaných také připouští, že mladí lidé nevědí, co a kde by mohli dělat ve volném čase a polovina také připustila, že dospělí nevedou děti a mládež k vhodnému využívání volného času. Z této studie vyplývá, že si 60% myslí, že existuje málo institucí, ve kterých by mladí mohli smysluplně trávit svůj volný čas. Každý druhý respondent také uvedl, že akcí, které

organizace pořádají je málo, a že jsou pro danou skupinu nezajímavé. Značné procento mladých je názoru, že podmínky pro volný čas nejsou v okolí jejich bydliště ideální. To, že hodnotné trávení volného času je finančně náročné, uvádí více než dvě třetiny dotázaných. (IDM MŠMT ČR, 1996)

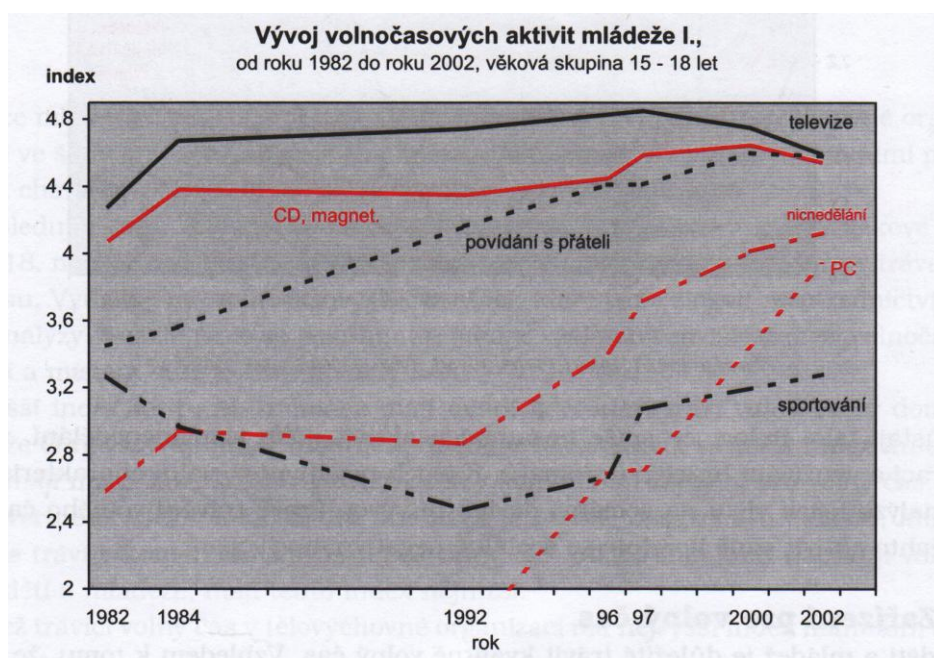
Čas věnovaný jednotlivým aktivitám u skupiny 15 – 18 let se pohybuje v průměru takto:

- spánek téměř 62% svého času
- škola 23%
- televize 10 %
- jídlo, studium doma, cestování do školy a ze školy, práce a osobní hygiena 6 % času
- ostatní činnosti 4% a méně (Sak & Saková, 2004).

2.3.4 Vývoj volnočasových aktivit mládeže

Vývoj volnočasových aktivit od roku 1982 do roku 2002

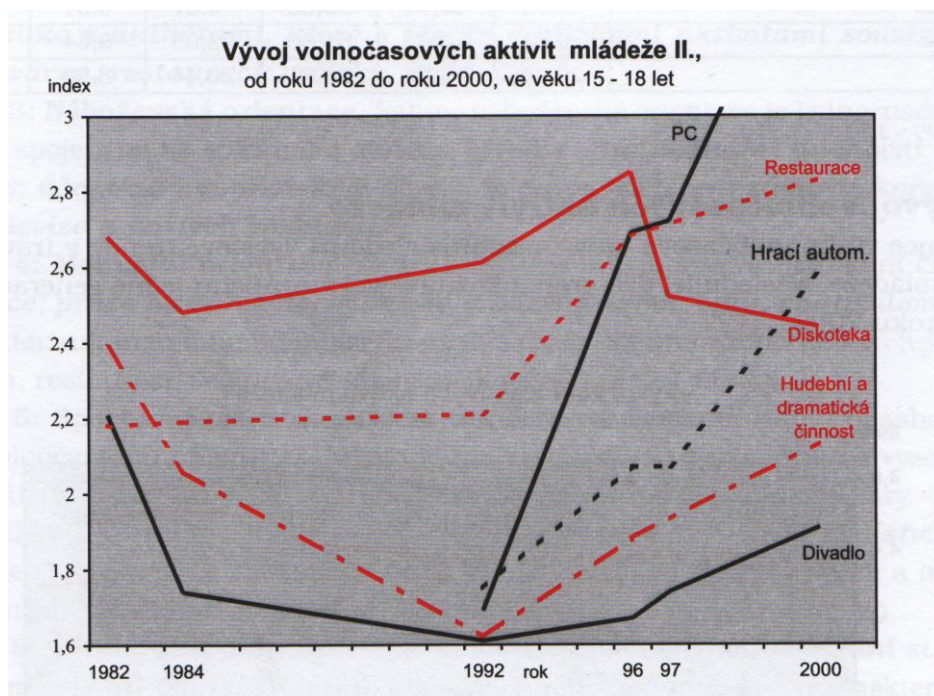
Následující grafy ukazují, jakým způsobem se vyvíjely volnočasové aktivity mládeže od roku 1982 do roku 2002 ve věkové skupině 15-18 let v České republice. Data do tohoto grafu byla získána ze sedmi empirických sociologických výzkumů a zachycují vývoj společnosti v rozsahu větším než jedné generace. Nevýhodou grafů je ukázka pouze vybraných aktivit. Respondenti označovali u každé aktivity frekvenci (1-nikdy, 5-pravidelně) v jaké ji provozují a na základě té byl spočítán index jako průměr (Sak & Saková, 2004).

Graf 1: Vývoj volnočasových aktivit mládeže I. – domácí aktivity, sport (Sak & Saková, 2004, s. 69)

Graf 1 zobrazuje jak aktivity mediální (televize, CD, PC), tak aktivity neutrální (povídání s přáteli, sportování, nicnedělání). Je zajímavé, že sledování televize má u věkové skupiny 15-18 let přibližně stejnou frekvenci na konci sledovaného období jako na počátku (v období dvacet let zpět). U „poslechu CD“ křivka od počátku období mírně stoupá. Pozvolné navýšení frekvence je zřejmé také u aktivity „povídání s přáteli“, což bychom možná vzhledem k vývoji médií nečekali. Poměrně rychle roste křivka u „nicnedělání“ a především u „PC“, což je pochopitelné s nástupem těchto technologií. Křivka na konci období graduje, pokud bychom však zkoumali danou oblast až do

současnosti stoupala by křivka možná dále. K mírnému poklesu dochází u „sportování“ v devadesátých letech, přičemž hodnoty na počátku i konci období jsou téměř stejné.

Graf 2 Vývoj volnočasových aktivit mládeže II. – kulturní orientace (Sak & Saková, 2004, s. 70)

Graf 2 zachycuje kulturně orientované aktivity u české mládeže v daném období. K rapidnímu nárůstu dochází u využívání PC, kdy od roku 1992 křivka neustále stoupá. K nárůstu aktivit od počátku sledovaného období dochází u návštěvy restaurací a hracích automatů. PC a hrací automaty se jako volnočasová aktivita objevují až od roku 1992. Návštěva diskoték překvapivě graduje v polovině devadesátých let a na konci období naopak klesá. U hudební a dramatické činnosti i návštěvy divadel dochází k největšímu propadu právě v roce 1992.

Analýza výzkumů zaměřených na volnočasové aktivity mládeže

Pokud bychom se podívali na trávení volného času u dnešní mládeže, našli bychom spoustu činností, kterým se mohou mladí věnovat. Podle výzkumu s názvem Hodnotové orientace prováděném v letech 2000 – 2001, který se zaměřil na věkovou skupinu 15 – 30 let vyplývá, že každodenní frekvenci mají pouze dvě aktivity, a to sledování televize a poslech rozhlasu nebo CD. Další časté aktivity souvisí s masmédií. Jedná se např. o četbu

novin a časopisů, poslech magnetofonu a přehrávače CD, přičemž ke stejným závěrům došla i studie s názvem „Mládež v České republice“ z roku 1996. Na dalších místech je povídání s přáteli, známými, domácí práce a odpočinek (Sak & Saková, 2004).

V informační studii „Hodnotová orientace a využití volného času dětí a mládeže“, která byla zpracována na základě výzkumů realizovaných IDM MŠMT ČR byly na prvních deseti místech uváděny ještě následující aktivity: věnování se partnerovi, hobby, starost o děti a vzdělávání se. Poměrně vysoko se v tomto žebříčku umístily i aktivity nepříliš vhodné pro rozvoj mladých lidí. Jednalo se o návštěvy restaurací a vináren, konzumace různých druhů alkoholu a kouření. Tato studie pracuje s daty z výzkumů, které se zaměřovaly na mládež a mladé lidi ve věku 15-29 let. Zkoumala jejich hodnoty, postoje a aktivity, kterým se věnují ve volném čase (Kolář, 1997).

V kategorii 15 - 18 let mají nejvyšší frekvenci tyto aktivity: sledování televize, poslech CD, povídání si s přáteli, nicnedělání, práce s počítačem, četba knih, aktivní sportování, studium a příprava na školu, chov zvířat, návštěva diskoték, hry, výtvarná činnost, hudební a dramatická činnost. Dále převažují aktivity, jakými jsou psaní dopisů, deníku a návštěvy jak sportovních, tak společenských akcí (hudební koncerty, divadla).

V kategorii 24 - 30 let uvidíme již značné odlišnosti. Na předních místech jsou tyto aktivity: poslech rozhlasu, četba novin a časopisů, sexuální aktivity, práce na zahradě, výstavba a údržba domu, účast na náboženském životě. Jsou to aktivity spojené se založením rodiny a budování bytu či domu. Neznamená to však, že pokud aktivita v daném období nevrcholí, že se v něm nevyskytuje (Sak & Saková, 2004).

Co se týče poslechu hudby, častějšími posluchači je mládež ve věku 15 – 22 let. Jedná se o studenty středních škol, učně a svobodné respondenty. Návštěvníky koncertů populární hudby jsou především mladí lidé do věku 22 let, přičemž se stoupajícím věkem jde spíše o mužskou populaci. Na koncerty vážné hudby chodí pravidelně ženy a vysokoškolští studenti a studentky.

Nejaktivnějším obdobím z hlediska množství a náplně volného času je období kolem 17 let (IDM MŠMT ČR, 1996).

2.3.5 Vybrané faktory ovlivňující trávení volného času

Gender

I tento výzkum potvrdil, že ženy inklinují spíše ke kulturním aktivitám, ručním pracím a muži naopak ke kutilství a sběratelství. Muži častěji sportují a účastní se společenských událostí. Ženy sportují aktivně méně než muži, zato více času věnují procházkám. Role ženy – pečovatelky se projevuje i v chovu zvířat, kterému se ženy věnují častěji než muži. U mužů jsou oblíbenější aktivity spojené s virtuální realitou, opravy a úprava aut apod. (Sak & Saková, 2004).

Dosažené vzdělání

Dalším znakem, který ovlivňuje kvalitu trávení volného času, je vzdělání. Dle výzkumu frekvence volnočasových aktivit se stoupajícím vzděláním roste. U mladých lidí se základním vzděláním převažuje poslech CD, návštěva diskoték, nicnedělání, chov zvířat a hrací automaty. U vyučených jsou nejčastějšími aktivitami poslech rozhlasu, sledování televize, schůzka s partnerem, sexuální aktivity a návštěva sportovních utkání. Celkově tuto skupinu charakterizují pasivní a nenáročné aktivity a orientace na sex (Sak & Saková, 2004).

Místo

Z dotazování z roku 2000 vyplývá, že mládež ve věku 15-18 let trávila volný čas nejčastěji v tělovýchovné organizaci, dále ve škole mimo vyučování a v domech dětí a mládeže. Je to způsobeno především tím, že právě této skupiny se dotýkají nejvíce institucionalizované formy trávení volného času (Sak & Saková, 2004).

V oblasti volného času byly vymezeny dvě oblasti působnosti: státem řízená a nevládní oblast. Mezi hlavní představitele nevládních organizací řadíme občanská sdružení dětí a mládeže, která nejsou většinou zájmově vyhraněna. Do státem řízené složky řadíme základní umělecké školy, školní družiny, školní kluby, domovy mládeže a střediska pro volný čas dětí a mládeže.

Z dosud uskutečněných výzkumů vyplývá, že řada aktivit se přesouvá z rodiny nebo skupiny vrstevníků do institucí s přímým výchovným působením (kluby, střediska volného času apod.) (IDM MŠMT ČR, 1996).

Vyznání

Pokud se jedná o nejprovozovanější aktivity (hudba, tv, rozhlas), věřící mladí lidé se jim věnují o něco méně pravidelně než ostatní a část mladých věřících se orientuje na jiné aktivity. Věřící mladí lidé o něco častěji pravidelně čtou knihy, naopak nevěřící se o něco více a pravidelněji stýkají s přáteli.

Pokud jde o sportovní aktivity, nenajdeme mezi oběma skupinami rozdíly. Závodním a rekreačním sportům se častěji pravidelně věnují mladí lidé, kteří v Boha nevěří, pokud však mluvíme o udržování tělesné kondice, odlišnosti tu nenajdeme. Častějšími návštěvníky sportovních utkání jsou nevěřící. O něco méně častěji chodí tato skupina do kin, restaurací a sleduje video. Rozdíly mezi těmito dvěma skupinami nebyly však nikterak zásadní, abychom z nich mohli vyvozovat závěry (Kolář, 1997).

3. Mezigenerační komparace trávení volného času v ČR

3.1 Cíle výzkumu

V předkládaném výzkumu bylo mým cílem porovnat význam a způsob trávení volného času vybraných respondentů v dětství od 6 do 18 let. Jednalo se o výzkum mezigenerační, kde byly porovnávány výsledky tří rozdílných generací.

Z výzkumného hlediska mě zajímal pohled na prožité dětství u lidí s odstupem času, proto jsem zvolila respondenty ve věkovém intervalu 21 – 76 let. Horní hranice nebyla nijak cíleně ohraničována.

Otázka, na kterou se výzkum zaměřil byla tato:

- ***Jak respondenti interpretují trávení volného času v dětství?***

Protože bylo pro respondenty často obtížné vybavit si nejdůležitější momenty jejich dětství nebo si vzpomenout na podrobnosti, pokládala jsem jim další podotázky. Ptala jsem se na to, zda trávili volný čas se svými sourozenci, zda je rodiče nebo sourozenci ovlivňovali ve výběru koníčků, zda se někdy chtěli věnovat nějaké aktivitě a z určitého důvodu nemohli, kolik měli volného času a další.

3.2 Metodika výzkumu

Výzkumný vzorek se skládal z třiceti účastníků, přičemž každá kategorie byla zastoupena deseti respondenty. Do první kategorie jsem zařadila jedince ve věku 21-30 let – tedy naše vrstevníky ve věku studentů vysokých škol. Toto rozpětí bylo zvoleno tak, aby mohli jedinci již reflektovat své dětství s odstupem. Druhou kategorii tvořila skupina ve věku našich rodičů, tedy 40-57 let, a třetí kategorie byla v intervalu 60 let a výše. Pro prezentovaný výzkum jsem použila metodu výběru maximální variace vzorku, aby bylo docíleno co největší heterogenity skupiny. Každá z daných skupin byla dále rozdělena dle pohlaví a lokality bydliště v dětství. Tímto rozlišením jsem chtěla získat různorodá data, která nebudou spojována pouze s daným prostředím nebo pohlavím a vyvrátit tak možné zažité stereotypy spojené s trávením volného času daných skupin. V těchto kategoriích bylo vždy pět mužů, pět žen a stejným způsobem jsem se snažila rozdělit i podíl respondentů z města a vesnice.

Dotazování byli vybíráni tak, aby se ve výzkumném vzorku objevilo co nejvíce respondentů s rozdílným rodinným zázemím. U některých respondentů jsem však toto předem nemohla zjistit, proto tyto podmínky vyšly najevo až během provádění rozhovorů.

1. KATEGORIE	Pohlaví		2. KATEGORIE	Pohlaví		3. KATEGORIE	Pohlaví	
Lokalita	Žena	Muž	Lokalita	Žena	Muž	Lokalita	Žena	Muž
Město	Město	Město
Vesnice	Vesnice	Vesnice

Tabulka 1: Poměr respondentů v daných kategoriích

Většinu respondentů jsem měla předem vytipovaných, protože jsem věděla, kde své dětství strávili. Dotazované na druhé úrovni jsem vybírala metodou sněhové koule, kdy jsem účastníky získávala na základě tipů již vyzpovídaných lidí. U některých dotazovaných jsem použila metodu příležitostného vzorkování, kdy byli vybíráni i naprosto náhodně. Skupinu tvořili spolužáci, známí, jejich příbuzní, ale i naprosto cizí lidé. S dotazovanými jsem si většinou předem dohodla schůzku a požádala je o spolupráci. Asi ve čtyřech případech byla spolupráce naprosto náhodná. Účastníci výzkumu souhlasili s nahráváním rozhovoru a využitím dat k tomuto účelu. Respondenty jsem zpovídala nejčastěji u nich doma, dále u mě, v knihovně a některé i ve vlaku. Z mnou oslovených jedinců mi odmítlo rozhovor asi jen pět z nich z těchto důvodů: tvrdili, že mi nemají k dětství co říct nebo neměli dostatek času na rozhovor. S ostatními oslovenými se mi pracovalo velmi příjemně a dokonce i zpočátku ostýchaví jedinci se velmi rozpovídali.

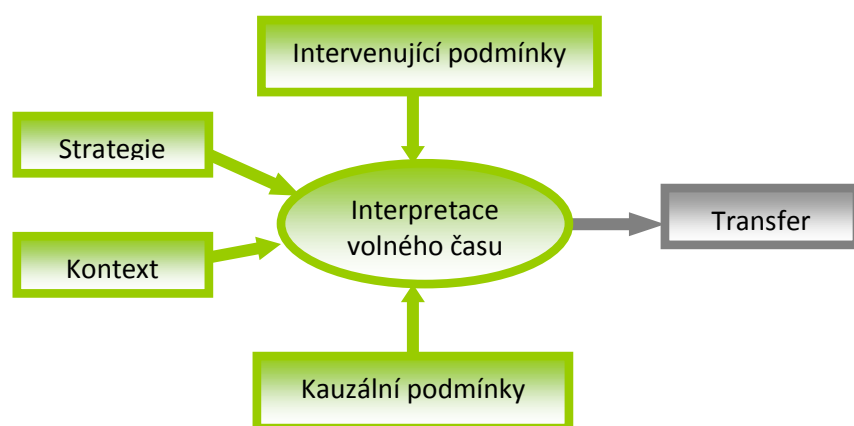
Metodou sběru dat byl v tomto případě zvolen hloubkový rozhovor. Rozhovory s respondenty probíhaly v období říjen 2009 – únor 2010. Otevřenými otázkami jsem se snažila porozumět pohledu daných účastníků výzkumu. Pro sběr dat byla použita metoda rozhovoru s návodem. Rozhovory byly nahrávány na počítač softwarovým programem Záznam zvuku. Jednalo se o půlhodinové až hodinové rozhovory. Tyto rozhovory byly následně přepisovány a zpracovávány v programu Excel.

Pro tento výzkum jsem zvolila kvalitativní výzkumnou metodiku, která vychází z principů zakotvené teorie jejímiž autory jsou Barney Glaser a Anselm Strauss. V této práci jsem vycházela z kódovacího schématu, které doporučují Strauss s Corbinovou (1999), kde se v 1. fázi otevřeného kódování doporučuje dosadit vzniklé kategorie do tzv.

paradigmatického modelu. V tomto modelu se tak pojmenuje jev, jeho příčinné podmínky, kontext, intervenující proměnné, strategie jednání a interakcí a následky (Švaříček & Šedřová, 2007). Data byla analyzována ve třech navazujících fázích: otevřené, axiální a selektivní kódování. Zhruba po provedení pětadvaceti rozhovorů byla již data téměř nasycená, proto jsem dokončila zbývající rozhovory tak, aby byly všechny věkové kategorie zastoupeny ve stejném poměru.

3.3 *Prezentace výsledků*

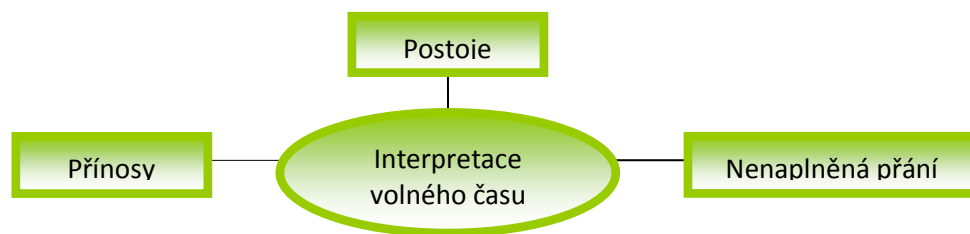
3.3.1 Interpretace volného času respondenty

Obrázek 1 Vztahy mezi kategoriemi

Centrální kategorií schématu je interpretace volného času danými respondenty. Tato kategorie obsahuje jak pozitivní, tak negativní vzpomínky dotazovaných na jejich dětství. První kategorií, která ovlivňuje to, jakým způsobem je volný čas interpretován, je kontext, do kterého je volný čas zasazen. Strategiemi jsou nazvány aktivity, které respondenti ve volném čase provozovali. Intervenující podmínky zahrnují jednorázové faktory, které ovlivňovaly volný čas respondentů. V neposlední řadě byl volný čas ovlivněn kauzálními podmínkami, které cíleně ovlivňovaly trávení volného času účastníků.

Poslední kategorií je transfer, který vyjadřuje názory respondentů na dopady provozovaných volnočasových aktivit v dětství na jejich pozdější profesní i osobní život (Činčera & Gilar, 2010).

Obrázek 2 Interpretace volného času

V interpretaci volného času respondenti reflektovali postoje, jež zaujímali k daným aktivitám. Dotazovaní hodnotili dále přínosy volného času a zároveň se vyjádřili k nenaplněným očekáváním spojeným s volným časem.

Postoje jsou chápány jako výroky dotazovaných, které reflektují dané aktivity a zpětně hodnotí svůj přístup k nim. Objevují se tady především jejich pocity a vztahy k hrám a aktivitám, kterým se věnovali. Respondenti hodnotili prožité dětství většinou velmi pozitivně. Negativně vnímala první a druhá skupina povinnosti, které se týkaly domácnosti nebo práce kolem domu, popřípadě v hospodářství. Třetí skupina tyto povinnosti měla také a v mnohem větší míře, ale jejich postoje k práci byly naprosto odlišné. Práci považovali za součást volného času a naprostou samozřejmost. Tato generace si také nikdy v tomto směru nedovolila odporovat. S náplní volného času byla většina respondentů spokojena a to, co dělali, dělali rádi a s chutí.

„Když jsem přišel ze školy, tak hurá na pole pomáhat rodičům! Mě to bavilo vzít opratě, jít na pole a vorat nebo takový...Všechno možný se dělalo. Brambory se vyorávaly, obilí se sklízelo, v zemědělství. Mě to táhlo.. řepa a všecko možný.“

Někteří uvedli, že do některých kroužků byli donuceni ze strany rodičů nebo prarodičů. Do těchto kroužků však děti nikdy nevydržely chodit dlouho, protože tam samy chodit nechtěly.

„Nechtěla jsem chodit na náboženství, to jsem byla na 1. stupni, tam se mi moc nelíbilo.. tam jsem chodila možná v 1., ve 2. třídě, a to vím, že jsem tam musela chodit, protože to chtěli asi babička a dědeček. Tam jsem chodila spíš z povinnosti, z donucení.“

U třetí skupiny se objevuje v postojích nenáročnost dětí v době jejich dětství. Podle nich byli nenároční a vystačili si s tím, co měli k dispozici. Ať už se to týkalo hraček, sportovního vybavení nebo různorodosti činností.

Nenaplněná přání souvisí nejčastěji s volbou budoucího povolání a kroužků. Kroužky navštěvovaly spíše městské děti, protože u venkovských byl problém s dopravou do

zájmových kroužků. Respondenti uvedli, že by se z kroužků nedostali autobusem domů, nebo že pro ně rodiče nebyli ochotni jezdit. Tento faktor se však objevoval pouze u první a druhé skupiny. Dále respondenti jmenovali jako problém finance nebo obavy rodičů o děti v případě nebezpečnějších sportů apod.

„Chtěla jsem vždycky chodit do vodáku, to jsem vždycky záviděla, ale ten byl v Hronově a to bylo třičtvrtě hodiny tam, takže jsem tam nechodila spíš z důvodů časovejch...Možná jsem chtěla zkusit jezdeckví... koně, když je vidím, tak... takovej dobrej dopravní prostředek“.

„Chtěla jsem chodit na kytaru, to stálo hodně peněz ale hlavně u nás nic nebylo. Byly dinosauři a pak tancování ale jinak nic. Kluci na fotbal a pak holky na tancování, na hudebku. Chtěla jsem dělat taekwondo... ale u nás nic takovýho nebylo...“

Ve druhé skupině někteří respondenti uvedli, že jim chyběla především svoboda související s režimem ať už ohledně cestování nebo různých zábavných akcí. Dále jmenovali, že by v té době chtěli například ovoce nebo že doma neměli technické vybavení.

„Na té střední mi chyběla svoboda.no,policajti rozháněli koncerty a zavírali ty, co je organizovali,nemohl jsem číst a poslouchat to, co bych chtěl, Hutku vyštvali do emigrace..“

Dotazované ze třetí skupiny mrzela nedostupnost úplně obyčejných věcí, jakými bylo například oblečení.

„Já si myslím, že jako člověk nestrádal, to základní jsme měli. Že jsme třeba někdy chtěli kalhoty, tak to jsme jako chtěli ale to nám maminka nikdy nekoupila.“

U všech třech generací se objevovala nenaplněná přání spojená se studiem.

„Protože jsme byli 4 děti a brácha byl v Brně na vejšce a já jsem snad ambice na nějakou školu měla, ale naši na to neměli, a byly doma další 2 holky, který byly dost nemocný. A jednoho dne mi táta řekl, tak to ne, furt se to snažili dělit na 4 díly, ale furt na to nebylo.“

Jako nejčastější **přínos** volnočasových aktivit respondenti uváděli získání nových přátel. Tyto přátele nacházeli jak ve volnočasových zařízeních, tak v okolí svého bydliště nebo přes sourozence. Díky sourozencům se děti dostaly do odlišného kolektivu, než byli jejich vrstevníci, nebo mezi děti druhého pohlaví.

„To jsem trávila hodně času s těma klukama... do hospod hodně, tam to bylo takový, že jsem se dost rozjela... Přes bráchu jsem sehnala takovou partu fakt dobrejch lidí..O víkendech jsem s nima byla.“

Dále v této kategorii dotazování zmiňují zábavu během aktivit, pohyb a nová dobrodružství. Dobrodružství prožívaly děti především během různých průzkumných akcí a volnomyšlenkového lítání po venku.

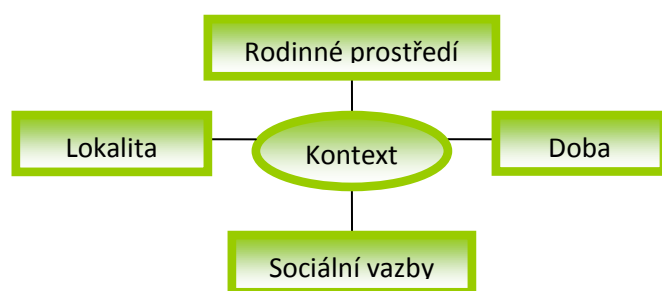
„Třeba právě v neděli k nám chodili takový dvě-tři rodiny s dětma a chlapi hráli kulečnick nebo karty o nějaký ten halíř a ženský ty si sedly tam kolem stolu a hrály dámu nebo žolíky. A my jako děti jsme lítali mezi nima..to bylo hezký nedělní odpoledne!“

Přínosem pro jejich dětství byl rozhodně i pobyt na čerstvém vzduchu a téměř každodenní pohyb. Všechny tři skupiny bez ohledu na lokalitu a pohlaví uváděli pobyt venku jako

nejčastější aktivitu. Pro některé z nich to bylo „jen“ zábavné, ale jiní uvedli, že díky tomu byli neustále v kondici a nepotřebovali žádný sportovní trénink na závody a akce podobného charakteru.

Respondenti z první a druhé skupiny, kteří bydleli na střední škole přes týden na internátě, hodnotili tento pobyt výlučně pozitivně. Mezi přínosy byla zmiňována samostatnost, disciplína, kterou hodnotí z dnešního pohledu pozitivně. Dále se jim líbilo množství a dostupnost aktivit, které měli na internátě k dispozici. Tyto aktivity byly navíc bezplatné a pokud se jednalo o kroužky, na které bylo nutné dojíždět, byla jim proplácena i doprava.

„Z učňáku jsme jezdili na výměnný pobyty, tzn. že jsme byli v solnejch dolech kolem Halle..tak tam jsme byli a pak zas Němci přijeli k nám, to bylo asi na týden..Takže to bylo suprový.. No a pak v druháku jsme byli i v Jugoslávii na rekreaci..“

Obrázek 3 Kontext

Volný čas byl komentován v souvislosti s kontextem, ve kterém se odehrával. Tímto kontextem se zde rozumí následující faktory: sociální vazby, rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstalo, specifika spojená s dobou, ve které jedinec trávil své dětství. Důležitá byla také lokalita, která je chápána nejen jako místo bydliště, ale i vzhled – okolí jeho bydliště a možnosti daného místa pro trávení volného času. Jedná se o faktory, které nebyly vědomě ani nevědomě ovlivňovány dalšími osobami, které se podíleli na trávení volného času dětí, ale přesto jsou zásadní pro interpretaci, prožívání a vnímání tohoto času.

V souvislosti s **rodinným prostředím** hodnotili respondenti nejčastěji vztahy se sourozenci, rodiči a prarodiči. Na prarodiče má většina dětí hezké vzpomínky, nejčastěji s nimi byly v kontaktu o prázdninách, kdy se k nim jezdilo na prázdniny nebo o nedělích na návštěvy. Ti, kteří měli prarodiče o dost starší, uvedli, že s nimi nenavázali blízký vztah. *„Hlavně si pamatuju na babičku, na dědu, ty byli na mě moc hodný a hodně mě hlídali.“*

Vztahy s rodiči byly často ovlivněny prací a povinnostmi rodičů, proto někteří rodiče s dětmi moc času netrávili. U první a druhé skupiny najdeme mnoho rodin, kde bylo běžné

společně hrát hry, učit se, společně cestovat nebo jezdit na dovolené. Zlomek času trávili společně také při práci. U nejstarší generace byla hra s rodiči spíše výjimečná. Většina těchto respondentů uvádí, že jedinou dobou, kdy trávili rodiče s dětmi čas společně, byla práce.

„Ne, ne, kdepak, sami! Rodiče s náma nikdy nechodili nikam.“

Na to, jakým způsobem trávily děti volný čas, měli velký vliv také sourozenci. Záleželo na věkovém odstupu mezi sourozenci, společných zájmech a kamarádech. Pokud byli sourozenci věkově daleko od sebe, nahrazovali tyto vztahy se sourozenci kamarádi nebo členové širší rodiny, např. sestřenice a bratřenci.

„Mezi náma je dycky po 5 letech, to jsme spolu už nikam nechodili. Společný zájmy, to ne. Doma jsme se prali.. Každý měl svoje zájmy.“

„Do těch 6 let jsem měla jako sourozence sestřenici a bratrance, ty byly o půl roku mladší. Pak jsem si hrála s tou Vlastou, jinak to bylo všechno o 5 o 6 let mladší. Takže ségru jsem hlídala, nebo jsme se porvali, to ji, ona furt žalovala, ona byla taková hysterka.“

Sociálními vazbami byly myšleny sociální kontakty dětí, tedy ostatní osoby, se kterými se v tomto čase setkávaly. Nejčastěji byli jmenováni kamarádi, spolužáci ze školy, učitelé a lektori z volnočasové sféry. Respondenti uvedli, že si velmi často hráli se sourozenci, pokud byli přibližně ve stejném věku. Jinak trávili volný čas především se sousedy a kamarády ze školy. Pokud to bylo možné, vyhledávaly děti většinou skupinu stejného věku a stejného pohlaví. Děti, které bydlely na menších vesnicích nebo na okrajích měst si hráli s různorodou skupinou dětí především podle toho, jaké děti byly v jejich okolí. To bylo typické především pro třetí skupinu respondentů. U druhé a první skupiny již nebyl takový problém si za kamarády dojet do města nebo do jiné vesnice, aby se stýkali s kamarády, se kterými si doopravdy rozumí.

„Na panelákách to bylo takový, že tam bylo dost dětí, většinou to byla moje věková skupina asi 20 dětí.“

„Ve škole jsme byly děti rozdělený na áčko a béčko, a to áčko byly všechno děti z toho paneláku, takže jsme se znaly ze školky, ze školy, zároveň i holky ze třídy. Potkávaly jsme se i ve skautu, venku. Setkávaly jsme se hlavně holky... na panelákách byli i kluci, ale hrály jsme si hlavně holky...Na střední nás bylo 27 holek, takže tam to byly taky hlavně holky...“

Nedílným faktorem, který působil na to, jak děti trávily volný čas byla i **lokalita**. Tou se myslí nejen místo bydliště (město/vesnice), ale poloha domu, okolí bydliště apod. Můžeme říci, že místo bydliště neovlivňovalo ani tak spontánní venkovní aktivity (běhání, hra s míčem, průzkumné akce) jako spíše možnost navštěvovat řízené volnočasové aktivity. Městské i vesnické děti vypověděly, že si hrály venku podobně. Měnilo se pouze

prostředí. U vesnických dětí to byla především zahrada, les nebo příroda obecně. Děti z tohoto prostředí využívaly však přírodu během hry do důsledků se všemi jejími možnostmi, ať se jednalo o terén, charakteristické prostředí pro nejrůznější hry (les pro šiškové války, stavění rozhleden) nebo flóru a faunu (chytání raků, pozorování zvířat).

„Pak jsme ještě chodili do lesa. Z kamínků a klacíčků jsme si stavěli domečky pro figurky z Člověče nezlob se. A pak jsme chodili do lesa a tam nás houpala na větvích a pak na houby. Na zahrádce jsme byli. Na písku jsme si hráli...“

„Odjakživa mě lákala příroda...Koukal na smky... asi mě to uklidňuje... ptáci, voda, dřív pěšky, protože to máme za barákem.“

Městské děti uváděly spíše jako místo hry hřiště, sídliště nebo zahrady domů.

Každá ze skupin respondentů vyrůstala v jiné **době**, proto musíme zohlednit hlediska a specifika daného časového úseku. První skupina měla podle výpovědí respondentů nejvíce možností jak v oblasti hraček, vybavení a výběru náplně volného času. Z výpovědí respondentů však vyplývá, že to bylo většinou na úkor jejich volna, protože měli čas velmi organizovaný a často především městské děti neměly prostor pro to, co by třeba opravdu chtěly dělat. Byly velmi zaměstnané a v některých případech měly kroužek i každý den. U druhé skupiny se objevuje v souvislosti s dobou povinnost navštěvovat schůzky Pionýra, do kterého by však mnoho dětí samo nechodilo. Přesto byl ve výsledku Pionýr hodnocen pozitivně a děti do něj chodily rády. To bylo způsobeno především tím, že ho vedli mladí vedoucí, chodili do přírody a hráli v něm různé hry.

„Do Jisker vím, že jsem chodila už od první třídy. A pak do pionýra, vím, že jsme ho měli někde v pátek ve 3 hodiny, že jsme se do něj už těšili, že půjdeme někam ven, do přírody.“

V souvislosti s dobou uváděli respondenti z druhé kategorie ještě nemožnost vycestovat do zahraničí, kterou by někteří rádi využili.

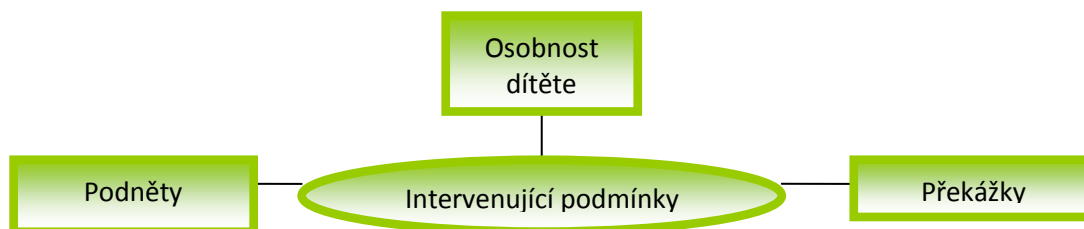
„Člověk by třeba rád cestoval, ale nebylo kam. Třeba v takovejch 15 bych se rád podíval k moři...“

Dotazovaní z nejstarší generace uvedli, že často neměli hračky, sportovní vybavení a že si hráli s tím, co bylo po ruce. Byli však zvyklí improvizovat a uměli si hrát i s minimem věcí.

„Peníze jsme nedostávali, na míčůdu jsme si museli ušetřit... sbírali jsme lahve... Šetřili jsme na míčůdu, na pouť, abychom se mohli svízt na houpačce nebo na kolotoči...“

Především vesnické děti toužily po lepším oblečení, kterého se jim v té době nedostávalo a dědily ho po svých sourozencích. Jelikož však neměli možnost srovnání s městskými dětmi

– hlavně na obecných školách, kdy chodili do škol na vesnicích, tak jim to příliš nevadilo. Dědění věcí se týkalo nejen oblečení, ale i sportovního vybavení (kola, brusle apod.).

Obrázek 4 Intervenující podmínky

Dalším faktorem, který ovlivňoval interpretaci, byly intervenující podmínky. Ty jsou chápány jako jednorázové příčiny, které ovlivňovaly trávení a vnímání volného času.

V oblasti **překážek** se objevuje zdravotní stav, obavy rodičů, vybavení, finance, doprava apod. Patří sem také kategorie, do které spadá technické a materiální zázemí rodiny, které mělo velký vliv na provozované aktivity. Nejčastějším faktorem, který vstupoval v této oblasti do hry, bylo materiální a technické zázemí. To se týkalo především třetí skupiny, což souviselo s nedostatečnou nabídkou trhu a také s finanční situací rodiny, která byla také dána větším počtem dětí a zaměstnáním rodičů, které bylo na vesnici především v zemědělství.

„Bud’ jsme si hráli nějakou schovávanou, nebo nějaký míč.. volejbalák nebo nějaká síť to neexistovalo, tady se blbilo vyloženě jen... Hřiště bylo jen u té školy, a to my jsme litali radši tady, tam ani nic nebylo.“

U druhé a první skupiny se objevily obavy, odlišné představy a shazování aktivit ze strany rodičů. Ti se báli o děti, protože jim některé aktivity přišly nebezpečné, nebo dětem dali signál, že se na tuto činnost nehodí, proto si pak děti vybraly aktivitu jinou.

„Tak chodili jsme si hrát do stohu, na slámu, mezi balíky, občas tam někdo spadnul 3 patra dolů. Tak pak se doma ptali, jestli tam nechodíme, a my všichni, že ne...“

„Snažili se mě nacpat do hudebky, já jsem chtěl hrát na kytaru, jenomže jsem si vzpomněl v 6. třídě, to mi řekli, že už na kytaru je pozdě, ale jestli bych chtěl, tak bych mohl hrát na harmoniku..Ta se mi nelíbila, dneska bych už chodil..“

Na druhou stranu se tu vynořily také podpůrné faktory, které jsme nazvali obecně **podněty**. Jedná se o osoby, které podporovaly dané aktivity jedince nebo např. prostředí, ve kterém se nacházel. Jako podnětné osoby byli vnímáni především starší kamarádi a sourozenci, které děti braly jako vzor. Často tíhly také k mladým vedoucím svých kroužků. Prostor, které podněcovalo představivost, kreativitu a hru dětí, nebylo závislé na lokalitě,

ale spíše na době, ve které vyrůstaly. Respondenti, kteří spadají do nejstarší generace se jeví jako ti, kteří uměli nejlépe využít dané prostředí a prostředky, které měli k dispozici.

„Pak různé nábytečky jsme si vyráběly, hrozně moc z papírových krabiček například od kakaa. Prořízla jsem boky, to byl jako jeden pokoj a v tom jsem měla různé skříně, nábyteček. Mě to hrozně bavilo, jsem si prořízla třeba i vrátka. Vyrobila jsem si kočárek, udělala jsem si krabičku, vzala jsem kolečka, rozdělala jsem velikou železnou sponku, z toho jsem měla osičky, z drátu jsem udělala držadlo a měla jsem z toho krásnej kočárek.“

Nedílnou součástí, která ovlivňuje trávení volného času dítěte v této oblasti je jeho **osobnost**, tedy to jakým způsobem se projevuje a jakou má povahu. Ta měla vliv především na to, jaké aktivity děti upřednostňovaly a jak k činnostem přistupovaly. Tady se objevovala zodpovědnost, snaha nezklamat rodiče, lenost nebo emoce. Tyto kategorie se objevovaly napříč všemi skupinami. Dotazovaní z každé skupiny vnímali to, jak k činnostem přistupují jejich rodiče, a často jim chtěli vyhovět i na úkor toho, že je aktivita nebude bavit.

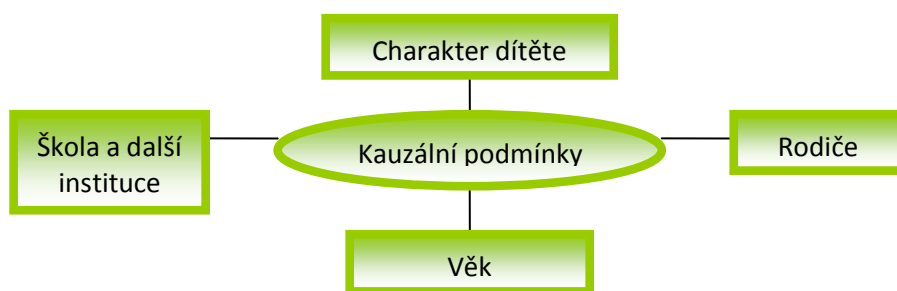
Přístup respondentů nejstarší skupiny k povinným aktivitám byl zodpovědný, samozřejmý a nikdo z nich by si v tu dobu nedovedl představit odmítnout. Rodiče měli autoritu a co se řeklo, děti nezpochybňovaly. Ještě druhá skupina se takto chovala, ale již se tu objevují náznaky odporu nebo spíše touhy po volnosti. Nejmladší skupina měla již minimum povinností a především větší volnost.

Snaha nezklamat rodiče se objevuje především u první skupiny. To se týkalo hlavně oblasti zájmových činností. Tento faktor se objevuje nejvíce u nejmladší skupiny proto, že měli největší možnosti v této oblasti. Někteří rodiče si chtěli alespoň prostřednictvím dětí splnit to, co oni dělat nemohli nebo nedělali. Nejčastěji se to týkalo hry na hudební nástroj, sportovních aktivit a učení.

Dalším faktorem, který vycházel z povahy dítěte, byla lenost nebo nezájem dětí o danou aktivitu.

„Zodpovědná jsem byla, nikdo mě nemusel nutit, chtěla jsem to mít hotový.“

„Chodil jsem na nějaký modelářský kroužek, do fotbalu, ale to nevím přesně, kdy to bylo, spíš si myslím na tom 2. stupni. Já jsem nikde moc dlouho nevydržel, tak půl roku.“

Obrázek 5 Kauzální podmínky

Interpretaci dále ovlivňují kauzální podmínky, jež jsou zde chápány jako faktory, které cíleně ovlivňují to, jak dotazovaní trávení volného času zpětně hodnotí. **Charakter dítěte** se prolíná s osobností v předešlém odstavci.

Cíleně ovlivňovali volný čas dětí také **rodiče**. Ti měli na působení dětí opravdu zásadní vliv, ať chtěli nebo nechtěli, děti toto vnímaly velmi intenzivně. Pro třetí skupinu byli rodiče opravdovou autoritou. Většinou měl v rodině hlavní slovo otec, ale v některých případech byly role rodičů rovnocenné nebo měla dokonce větší autoritu matka. Spíše však platí, že ten od koho hrozil větší trest nebo potrestání byl otec.

Respondenti nejstarší kategorie vypověděli, že je rodiče drželi zkrátka, často nikam nechodili, byli především doma. Rozdíly tu jsou mezi městskými a vesnickými dětmi. Děti z vesnice pomáhaly především s domácími pracemi a hospodářstvím, proto neměly ani moc času na hru. Pokud je rodiče někam pustili, zdržovaly se v okolí domu nebo na okolních lukách a to především v odpoledních hodinách. Večer je prý rodiče nikam nepouštěli. Situace se nelišila nijak výrazně ani o víkendech. Pokud děti někam šly, bylo to již ve starším věku (15-16 let) s tím, že byly například do osmi doma. Chodily například do kina, na „čaje“^{*} nebo na procházky. Tato omezitelnost rodičů se týkala i partnerských vztahů jejich dětí. To, že by si rodiče s dětmi hráli, nebylo běžné.

„Je pravda, že mě drželi zkrátka, dostala jsem i ve dvaceti pár facek, protože jsem nepřišla domů v 8 hodin, že to bylo někdy až přehnaný. Je pravda, že je dneska až příliš velká volnost, že si děti řeknou, mně je osmnáct, já na tebe kašlu, přitom je sponzorují na škole, to se mi jako nelíbí! (-) Po diskotékách, po nocích, to neexistovalo. Já jsem chodila na čaj, kterej byl od 4 do 8. Když mi bylo těch šestnáct, sedmnáct. Dneska jdou ty děcka v patnácti, šestnácti v 11 a přijdou ráno, to nechápu...“

Druhá kategorie měla již trochu volnější výchovu, i když co se týče plnění povinností, tak v tom byli rodiče stejně přísní. Děti však dostávaly pro hru větší prostor.

^{*} Čaje byly odpolední taneční zábavy.

V mladším věku se držely také spíše doma, když byly starší, začali někteří za kamarády i dojíždět.

Respondenti třetí i druhé skupiny se shodli, že byly velké rozdíly v tom, jaké roční období zrovna bylo. V létě bylo mnoho povinností, tudíž na ně rodiče neměli čas, ale naopak v zimě si vzpomínají na dlouhé zimní večery, kdy s nimi hráli třeba i karty, stolní hry apod. Kromě toho trávili společně nedělní odpoledne, kdy chodili například na procházky nebo na návštěvy k příbuzným. U prostřední generace se již také objevují společné dovolené.

„Určitě, že bysme samy vyjížděly bez rodičů, to si nevzpomínám, jedině, když jsme byli větší...my jsme s nima byli vlastně pořád, hodně, celý odpoledne. Vždycky se musely udělat ty povinnosti, co po nás rodiče chtěli a pak jsme teprve mohli jít ven, neexistovalo..“

„V zimě to jsme hráli třeba člověče nezlob se, karty, soutěže. To jsme hráli se sourozencema i s rodičema..“

U první skupiny se ukazuje již značný rozdíl v tom, jakým způsobem a kolik času spolu rodiče s dětmi trávili. Jejich vztah už nebyl založený jen na povinnostech, ale i zábavě. Rodiče si s dětmi hráli častěji, sportovali společně, trávili společně víkendy, zajímali se více o to, jakým způsobem jejich děti volný čas tráví. Rodiče se již snažili, aby děti měly možnost navštěvovat zájmové kroužky, a aby měly svůj čas co nejvíce zaplněný. S některými dětmi psali jejich rodiče i úkoly, což nebylo pro ostatní skupiny typické. Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou již přátelštější než u dalších dvou generací. Rodiče se s dětmi snažili vycházet více jako s kamarády, děti se jim více svěřovaly a radily se s nimi.

„Já o těch prázdninách hory, o víkendu jsme jeli lyžovat... na základce úkoly...určitě si se mnou hráli, i ten čas na zahradě, kdy jsme nic nedělali, badminton jsme hráli...jezdila jsem s tatškou na motorce...“

„Takový to drbání s mámou... s tatškou ty práce na zahradě, hrát si se psem... pak dovolený... jo a jednu dobu jsem hrozně jezdila s tatškou na kole...sebrali jsme se a jeli jsme...“

Další vliv měla **škola** a ostatní výchovné instituce. V době, kdy vyrůstala nejstarší generace, nebyly zájmové organizace ještě tak běžné, proto částečně tuto roli přebírala škola. Ve škole tak mnohdy děti mohly navštěvovat velmi zajímavé kroužky jako byla rytmika, gymnastika, fotografický kroužek, chemický apod. Tyto kroužky při škole navštěvovaly podle respondentů jen městské děti. Vesnické děti za zájmovou činností nikam nechodily a pokud ano, tak pouze dívky. Jedna z respondentek vypověděla, že navštěvovala na vesnici kroužek lidových tanců. Někteří chodili také do Pionýra. Několik

děti se učilo hrát na hudební nástroj a to tak, že je buď učili rodiče doma, nebo navštěvovali „soukromého učitele“. Za ním docházely i vesnické děti.

„Chodila jsem do tělocvičny, dávala jsem, tam jsme vždycky tak 2 hodiny cvičili. Vždycky nás po škole jedna učitelka měla, blbostí jsme se nadávali dost...“

„No taneční kroužek takovejch těch, co děvčata tancujou takovejch těch lidovejch tanců. No a ve městě už to bylo jiný, když jsem byla na učňáku... tam jsme měli svoje takový záliby, nebo vono nás tam bylo strašně moc, nás tam bylo přes sto děvčat, protože jsem bydlela na intru no a takovejch osmdesát chlapců, a to jsme měli všelijaký takový trochu i sportovní, já v té době nebyla tak tlustá... takže jsem dokonce závodně lyžovala na Zvičině. Tam jsme měli učňovské lyžařské závody.“

Respondenti, kteří byli zařazeni do druhé skupiny, vypověděli, že navštěvovali především Pionýra a v mladším věku chodili do Jisker. Pro většinu z nich byl Pionýr povinný a museli se stát členy Pionýrské organizace. I na vesnici byly kroužky zdravotní od Červeného kříže. Ti, co se pionýrských schůzek účastnili, však netvrdili, že by na schůzky chodili neradi. Někteří navštěvovali ale i docela netypické kroužky:

„Jo a hlavně! Já jsem chodila do kroužku se zvířaty, to bylo v Úpici Dům pionýru a mládeže. Měli tam hodně zvířat, měli tam varany, hady a já jsem měla tydle zvířata měla ráda, když jsem mohla vzít tydle velký zvířata – kraju do ruky. Prostě se mi to líbilo. Tam jsem chodila taky aspoň 3 roky.“

„Chodili jsme do kroužku červeného kříže, to nevím, jestli jsme chodili v Maršově nebo ve škole. To už mohlo být od toho prvního stupně, tak to nás školila paní sousedka.. to bylo několik let. Tak to jsme měli v rámci toho pionýra nebo jiskříček...“

U nejmladší generace se objevuje již velké množství zájmových institucí, které mohly děti navštěvovat. Hodně dětí navštěvovalo základní uměleckou školu, kde se učily hře na různé hudební nástroje, dále to byly kroužky sportovní (fotbal, karate, aerobic apod.), dále výtvarné a u nejmladších respondentů v této kategorii začínaly již kroužky počítačové. Děti navštěvovaly také zájmové činnosti v domovech dětí a mládeže. Vesnické děti nadále chodily i do kroužků při školách, které pro ně byly výhodnější, protože začínaly ihned po vyučování a děti tak nemusely čekat na začátek kroužků například dvě hodiny. Ve školách děti navštěvovaly nejčastěji jazykové kroužky, sportovní nebo výuku hry na flétnu. Na vesnicích děti navštěvovaly velmi často hasičský kroužek, protože to byla většinou jediná organizovaná činnost, které se mohly věnovat. Děti z měst navštěvovaly také hodně turistické oddíly a Skaut.

„Jo chodil jsem na karate! Tomu jsem se věnoval, to byl můj koníček. Od první třídy, tři roky, vadilo mi, že tam se mnou mlátili... Já jsem tam chtěl chodit, abych se uměl rvát... To jsem chodil do Dřevíče, do vedlejší vesnice...“

„A pak vlastně ještě od třetí třídy jsem začala hrát divadlo. V Hronově, to bylo ochotnické divadlo... senioři, dospělí a jako dítě jen já.“

Věk hraje při trávení volného času velmi klíčovou roli. Činnosti, kterým se děti oddávají, se postupem času mění. Ty, kterým se věnovaly v šesti letech pro ně nebyly již atraktivní v deseti. S věkem dozrávala jejich osobnost a také intelektové schopnosti. Poznávaly nové a nové činnosti a zjišťovaly, co je opravdu zajímavá. S věkem se také měnil jejich postoj k tomu, s kým budou volný čas trávit, s jakým pohlavím, zda s partou, nebo jednotlivci.

„Většinou to byly děcka z Hronova. Pak kamarád u nás, ale ten umřel ve 13 letech na leukémii. Kluci z Hronova ke mně jezdili. Dřív jsem se stýkal hlavně s klukama a pak od střední a možná až od vejšky spíš s kamarádkama.“

„Mám sestru o dva roky mladší. Když jsme byly menší, tak jsme si spolu v tom parku hrály, ale na fotbal už pak nechodila, pak jsme měly už každá svoji partu.“

Dá se říci, že všechny tři generace z tohoto výzkumu si ve věku od šesti do desíti let hrály především se sourozenci, popřípadě sousedy. V tomto věku ještě respondenti větší dětský kolektiv nepotřebovali. Pohlaví v té době ještě neřešili, hráli si jak se stejným, tak odlišným pohlavím.

Od desíti do patnácti let se děti stýkaly především se stejným pohlavím a začaly vyhledávat větší partu kamarádů se stejnými zájmy. Tyto party se velmi často střídaly, protože se děti rozhádávaly.

Ve věku patnácti až osmnácti let zůstávaly pro respondenty party ještě stále důležité, ale postupem času od nich začali upouštět a vyhledávat spíše několik dobrých přátel a začali se také věnovat partnerským vztahům.

„No na tom 1. stupni jsem vlastně taky nikam nechodil, doma jsme si vystačili jako děcka, protože nás bylo 5. Takže jsme si hráli doma kolem baráku, na vojáky, fotbal, na kole jsme jezdili. Protože jsme bydleli na kopci, tak tam auta nejezdily, tam byl klid.“

„Kluci, holky...všichni tak na vesnici bylo málo dětí a nemohlo se nějak moc rozlišovat, jestli kluk nebo holka. Asi spíš podle toho, jaký měly ty holky zájmy, ale neměli jsme problém je pustit mezi sebe.“

„S holkama jinejma i z kostela jsme pak chodili i s partou, i samostatně...(S) Byl jsem normální v tomhle směru. Bylo to takový dost kamarádský.“

Obrázek 6 Strategie jednání – aktivity

Do strategií jednání řadíme samotné aktivity, které daní respondenti jmenovali.

Tyto aktivity byly respondenty interpretovány buď jako zábava nebo povinnosti. Mimo oblast zábavy a povinností respondenti jmenovali i oblast neformálního učení, např. zájmové kroužky a další organizace, do kterých docházeli. Často tyto aktivity nespádaly ani do kategorie povinnosti ani zábavy, proto jsou tu nazývány jako „neformální učení“. Díky těmto činnostem dotazovaní nabyli nových znalostí a získali nové dovednosti.

Složky, které byly respondenty hodnoceny pozitivně a kterých si cenili byly např. sociální kontakty – přátelství. Díky kontaktům, které se tak při trávení volného času vytvářely, poznávaly děti nové kamarády i osoby, které je mnohokrát inspirovaly. Takovými lidmi byli například lektori zájmových kroužků, vedoucí různých oddílů, mnohokrát i sousedé nebo kamarádi starších sourozenců.

„Přes bráchu jsem sehnala takovou partu fakt dobrehch lidí..O víkendech jsem byla s nima. V tom prvéku jsem trávila hodně volný čas s těma Teplíčákama , pak hodně s tou Zuzkou, no a pak s bráchou a jeho partou...“

Třetí i druhá skupina velmi často zmiňuje dobrou fyzickou kondici. Děti z venkova ji získaly především díky povinnostem, které byly spojené s hospodářstvím, ať už se jednalo o sušení sena, práci na poli nebo kolem domu. Kromě toho měly obě dvě skupiny dětí hodně přirozeného pohybu na čerstvém vzduchu, který pro ně byl součástí hry.

„My jsme dá se říct vyrostli u řeky a tam jsme se nablbli. Tam byl jez hnedka pod náma, tam byla trošku větší hloubka tak tam jsme skákali. Z máchadla šup jsme zajeli do řeky, to nebyl žádněj sport, ale všecko to mělo takovej udržovací..kondiční..trénink. To my jsme zase jako žádný slaboši nebyli. Po stromech jsme ložili jak vopice, to jsme měli dlouhý bidlo a to jsme si vždycky přistavěli ke stromu šikmo a takhle jenom bez přírazu jsme tam vylezli.“

I přesto, že třetí generace měla nejvíce povinností, dá se říci, že jejich dětství bylo nejsvobodnější. Měli svobodu a téměř naprostou volnost v tom, jak si budou hrát. Veškeré činnosti, které měly zábavný charakter a formu hry, byly především výplodem jejich vlastní fantazie.

„No a přes zimu nebylo co dělat, tak tady byly chomouti, opratě tak jsme si hráli na koně.“

Druhá skupina měla sice více času na hru než třetí, ale u nich se objevují již kroužky (Pionýr), které vnímali jako povinnost. Ztrátu svobody pociťovali především městské děti, kde se podle nich více projevoval režim doby. Především děti ve starším věku nemohly chodit na koncerty zakázaných autorů, číst knihy, svobodně vyjadřovat svůj názor. Na vesnici toto děti nevnímaly tak intenzivně.

„Až na té střední mi chyběla svoboda.no,policajti rozháněli koncerty a zavírali ty co je organizovali,nemohl jsem číst a poslouchat to co bych chtěl...“

První skupina měla největší možnost výběru v tom, co chtěli dělat. Nabídka byla široká, ale to bylo u nich na úkor času, který trávili přirozenou hrou s kamarády (lítáním po venku).

Nejstarší generace vypověděla, že neměli téměř žádnou možnost cestování. Nedostali se do zahraničí, jejich jediným cestováním byly většinou nedělní pěší výlety a návštěvy příbuzných.

„Na dovolený se jezdilo jenom babičce do Poděbrad, jinak se nejezdilo. To se tam jelo třeba na 14 dni, když měli rodiče dovolenou.“

U prostřední generace se začínají objevovat dovolené s rodiči o letních prázdninách i za hranice České republiky. Rodiny jezdily hodně stanovat, ale stále se tu objevují návštěvy příbuzných a víkendové výlety. Někteří respondenti z této kategorie také vypověděly, že měli možnost cestovat také díky učilištím.

„Z učňáku jsme jezdili na výměnný pobyty, tzn, že jsme byli v solnejch dolech kolem Halle..tak tam jsme byli a pak zas Němci přijeli k nám, to bylo asi na týden..Takže to bylo suprový.. No a pak v druháku jsme byli i v Jugoslávii na rekreaci.“

S první skupinou cestovali rodiče již velmi často. Ve starším věku (15-18 let) začali dotazovaní již cestovat sami, bez rodičů, především s přáteli.

Mezi **zábavné aktivity** můžeme zařadit hry, kterým se dotazovaní věnovali ve svém volnu dobrovolně a dělali je rádi a většinou i spontánně. Dále se tu objevují zážitky a vzpomínky, které si ve spojení s volným časem v dětství vybavují. Zde dotazovaní nejčastěji zmiňovali hry v přírodě, různé průzkumné akce a nezbednosti. Mezi chlapci bylo frekventované stavění bunkrů, válečné bitky a sporty. Naopak u dívek hra s panenkami,

hry na domácnost, i když hned u několika respondentek se objevovaly naprosto identické činnosti jako u většiny chlapců. Jak chlapci tak dívky zmiňovaly také četbu knih.

„No hráli jsme si u těch Vaňků, nahoře měli takovej pokojíček se starým nábytkem, a my jako holky tak jsme si tam hrály. Četly jsme, člověče jsme hrály, panenky, tam měli takovou velkou truhlu, my jsme je ustrojily do takovýho kroje se pamatuju, jó bylo to pěkný! To byl takovej holčičí pokojíček se starým nábytkem a to bylo naše království..“

„My jsme byli pyšní vždycky na naši vesnici a tak jsme chtěli tu sousední potupit nebo něco takového, tak jsme společně válčili šíškama...No pak jsme se kolikrát i poprali. Pak jsme válčili i klackama.“

U třetí skupiny byly hry opravdu naprosto spontánní, neplánovité a s minimem potřebných pomůcek – hraček. Respondenti uvádí téměř jako jediné místo hry, na které si vzpomínají přírodu (zahrady, pole, louky, lesy). Jednalo se o pobíhání venku, skotačení (skoky přes švihadlo, honičky, hra s míčem - školka, skákání panáka atd.) V zimě chodily děti bruslit na rybník, na zaplavenou louku, lyžovat na kopec nebo stavět sněhuláky.

„Na poli jsme skákali jsme z vozu, ložili jsme po voze, honili jsme se tam... nic víc!“

Prostřední generace si hrála také nejčastěji venku jen s tím rozdílem, že se věnovala více kolektivním sportům, které již byly náročnější na vybavení a vhodné zázemí. Hráli fotbal, volejbal, basketbal, tenis apod. Někteří z respondentů zmiňují hru na šipkovanou.

Chlapci zde také zmiňují kutilství v dílnách, modelářství. Dále se tu objevují simulační hry jako hry na školu, na policisty, na zloděje apod. Jeden z respondentů zde zmiňuje už v zimě sledování televize. Kolem sedmnácti let často dotazovaní mluvili o téměř pravidelné návštěvě diskoték.

U nejmladší generace se objevují jak skupinové, tak individuální činnosti. Z těch individuálních je to jízda na kole, kolečkových bruslích, v mladším věku vožení kočárků nebo hra s domácími mazlíčky. Také si hráli na dospělé. Dívky skákaly gumu, přebíraly provázky apod. U chlapců se ve starším věku objevují počítačové hry a videohry. Skupinové aktivity jsou stejné jako u střední generace jen s tím rozdílem, že většina dětí již tyto aktivity provozovala často v rámci nějakého kroužku – pod záštitou určité organizace (školy nebo volnočasového zařízení). I u této skupiny však přetrvávají spontánní radovánky, které neměly žádný konkrétní cíl.

„No a s klukama nebo s tou partou.. kamarádili se všichni se všema, hrál se fotbal, ve vesnici byly dvě hřiště, pak jsme měli spoustu aktivit, že jsme jezdili na kolách, hráli na četníky a lítali po lese. Okupovali místní kravín, ložili po balíkách, ložili mezi krávama, takový ty vesnický radovánky...“

„Jezdili jsme na kole, hráli jsme na schovku, hráli jsme vybíku, skákání přes gumu, švihadlo, kolotoče, dělání různých skopičin...lezení po stromech.“

Tato skupina zmiňuje pobyty na dětských táborech o letních prázdninách.

U všech třech generací se objevovala v dětství potřeba určitého útočiště. Ať už to byla klubovna, vlastní větev na stromě, vykotlaný kmen stromu, bunkr, kouzelný pokojíček na půdě nebo opuštěný objekt. Všude tam hledaly děti klid samy pro sebe, nerušené místo pro své hry nebo setkání s dalšími dětmi. O toto místo děti pečovaly, chránily si ho a bylo pro ně dá se říci „posvátným“. Rodiče dětí z první skupiny jim často pomáhaly s úpravou prostor.

„Klubovnu jsme měli, když jsme pak byli větší. To byl kurník. Byl větší, dali jsme si tam koberec, potloukli jsme ho linem, měli jsme tam stoleček, pak jsme seděli a povídali jsme.. Pak i v garáži..“

V zimním období byly u první a druhé skupiny zmiňovány karetní a stolní hry, které hráli nejen se sourozenci, ale také s rodiči. Nejstarší generace vzpomínala na vyprávění příběhů nebo zpěv. Stolní hry v této době měla doma jen málokterá rodina.

„V zimě se zpívalo, z dlouhý chvíle, večer se takhle sedlo. To bylo pěkný! Moc člověk neuměl. Bylo to pěkný..“

Nejmladší generace si vzpomíná na řadu kroužků, které v dětství navštěvovala. Tyto kroužky se ocitají na pomezí **zábavy a povinností**. Pro některé se jednalo ryze o povinnost, pro druhé to byla i zábava. Jednalo se nejčastěji o hudební, výtvarné a sportovní kroužky. Ve větších městech byla možnost navštěvovat i méně obvyklé kroužky jako např. japonská bojová umění, která zmiňoval jeden respondent z Prahy.

„Snažili se mě nacpat do hudebky, já jsem chtěl hrát na kytaru, jenomže jsem si vzpomněl v 6. třídě, to mi řekli, že už na kytaru je pozdě, ale jestli bych chtěl, tak bych mohl hrát na harmoniku..Ta se mi nelíbila, dneska bych už chodil..“

Druhá a třetí generace neuvádí kroužky ve svém dětství jako prioritu, přestože i ve třetí skupině se hlavně u městských respondentů objevují velmi zajímavé kroužky jako chemický, modelářský nebo fotografický. Dívky chodily například do tancování, které bylo zaměřené spíše na rytmiku nebo lidové tance, které byly v té době moderní.

„Ve 3. třídě jsem začala chodit do nějaký tý gymnastiky, tak to bylo ve škole ale jako po škole. Sokol se to tenkrát jmenovalo. Pak jsme měli rytmiku, to bylo ve škole u průmyslovky, takže to jsme měli takový šatičky s ramínkama.“

Děti z vesnice v této skupině uvedly, že žádné možnosti v tomto ohledu neměly, že kroužky byly jen pro městské děti nebo že žádné nebyly.

Druhá skupina zmiňuje především kroužky sportovní, při školách, které byly dobrovolné a tudíž do nich děti chodily většinou z vlastního přesvědčení. Dále tu respondenti uvádí třeba kroužek se zvířaty, mineralogický nebo přírodovědný. U této generace však hraje velmi významnou roli ještě Pionýr, který respondenti vnímali často jako povinnost.

„Jo a hlavně! Já jsem chodila do kroužku se zvířatama, to bylo v Úpici Dům pionýru a mládeže. Měli tam hodně zvířat, měli tam varany, hady a já jsem měla tydle zvířata měla ráda, když jsem mohla vzít tydle velký zvířata – kraju do ruky. Prostě se mi to líbilo. Tam jsem chodila taky aspoň 3 roky.“

Aktivity, které patřily ryze k **povinnostem**, se týkaly nejčastěji: školy, domácích prací, pomoci rodičům v hospodářství a péče o mladší sourozence.

U respondentů ze třetí skupiny se téměř neřešily povinnosti do školy, ale nejdůležitější u nich byla pomoc rodičům v hospodářství. To se týkalo samozřejmě dětí z venkova. Městské děti musely pomáhat s domácími pracemi a mladšími sourozenci, což byla v té době samozřejmost.

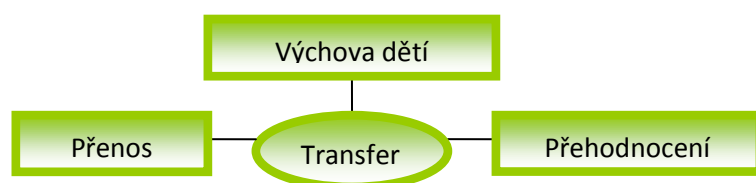
„Jj, museli jsme pomáhat, protože tatínek nám zemřel, když mně byly 3 roky. Museli jsme máchat prádlo, dříví nosit, štípat, uhlí nosit.. všechno jsme museli pomoci.“

U prostřední generace se již kladl větší důraz na školu, ale přesto byly ostatní povinnosti přednější. Někteří respondenti z této skupiny uváděli také povinné brigády v rámci Pionýru – např. sázení stromků. Na venkově stále přetrvává pomoc v hospodářství a dívky navíc pomáhaly v domácnosti.

„Makali jsme kolem baráku. Ráno se šel nakrmit dobytek, králíky, prasátko, když bylo. Pak do školy a když se přišlo ze školy, tak se přes léto chodilo na trávu.“

Povinnosti, které byly pro respondenty z první skupiny na prvním místě, se často týkaly školy. Nejdříve si musely udělat úkoly a teprve potom to ostatní. I oni musely pomáhat v domácnosti, ale spíše příležitostně. O sourozence se také již tak často nestarali, spíše výjimečně. Tvrdá práce v hospodářství u nejmladší generace je minimální a záleželo především na tom, jak byli vedeni k práci rodiči.

„My jsme museli nejdřív dělat úkoly. Když jsme byli menší tak jsme psali úkoly s našima. My jsme měli takovou knihu, jmenovalo se to Handatlas, tu mi dali pod zadek a psali jsme. Pozdějc jsme psali ty úkoly sami.“

Obrázek 7 Transfer

Transfer označuje to, jakým způsobem se promítly provozované aktivity v dětství v budoucím profesním i osobním životě respondentů. Z provedených rozhovorů vyšlo, že se jejich dětství promítlo v těchto oblastech: Jednalo se především o výchovu vlastních dětí

– to, jestli uplatňují stejné nebo odlišné metody na svých dětech, dále přenos do současnosti, který se týkal vztahů, profesí a koníčků a **přehodnocení** – to, jakým způsobem na trávení volného času pohlížíjí dnes.

Protože mě zajímalo trávení dětství u respondentů, kteří již mají dětství nějaký čas za sebou, bylo mi jasné, že budou mít na trávení volného času v té době jiný pohled. Respondenti byli kritičtí a uvědomovali si možnosti, kterých mohli využít lépe. Dotazovaní z první skupiny uvedli, že mohli čas využít ke smysluplnějším aktivitám.

„Já si myslím, že jsem ho mohla spíš líp využít, kterej jsem měla dřív...takový to poflakování, ne takovýto s kamaráda, to neberu jako ztráta času... nicnedělání...televize, nebo spíš ty pořady, na který jsem koukala, jdeš po blbostech...“

Některé aktivity, do kterých byli nuceni rodiči, by nyní vyzkoušeli bez odporu. Respondenti si s odstupem uvědomují, že by je rodiče podpořili téměř v jakékoli aktivitě, pokud by sami chtěli. Jenže právě nezáměr byl hlavní příčinou nedostatečného využití skýtaných možností.

„Tak asi bych to karate neopustil a snažil se mu dal věnovat nebo pár průserů bych se taky vyvaroval, na střední bych k tomu učení taky jinak přistupoval, aby to nemuselo jít přes to doučko, jak jsem říkal atd. Toho by se našlo víc, jsou to konkrétní případy a situace, teď se mi honem nevybavují, třeba bych si vůbec nezačínal s některýma holkama, kdybych věděl, jak to pak bude, a jak mě budou točit, a tak (S).“

Dotazovaní ze druhé skupiny oceňovali především to, že trávili volný čas na čerstvém vzduchu. Naopak je zpětně mrzí, že nebyli nuceni ze strany rodičů do učení.

„Právě že mně vůbec nic nenutili(-), až mě to trochu mrzí, že mě nenutili třeba do toho učení.“

Třetí generace by uvítala ve svém dětství více svobody, protože jejich výchova byla často velmi přísná, někdy (v porovnání s dnešními dětmi) až přehnaná.

„Je pravda, že mě drželi zkrátka, dostala jsem i ve dvaceti pár facek, protože jsem nepřišla domů v osm hodin, že to bylo někdy až přehnaný. Je pravda, že je dneska až příliš velká volnost, že si děti řeknou, mně je osmnáct, já na tebe kašlu, přitom je sponzorujou na škole, to se mi jako nelíbí! (-) Po diskotékách, po nocích, to neexistovalo. Já jsem chodila na čaj, kterej byl od čtyř do osmi, když mi bylo těch šestnáct, sedmnáct. Dneska jdou ty děcka v patnácti, šestnácti v jedenáct a přijdou ráno, to nechápu.“

Další oblast, kterou tady respondenti z této skupiny zmiňují, jsou finance, na které dnes jistě pohlížíjí jinak než v dětství. Tato skupina si již plně uvědomuje důvody některých nedostatků a většina potvrdila, že jim to ani nevadilo, že chápali, proč některé věci nemohou mít, a tudíž je ani nenapadlo o ně žádat. Děti byly skromnější a méně náročné. To se týkalo třeba i prostředí, ve kterém si hrály. Jedna z respondentek vypověděla, že se chodili koupat na rybník i mezi husy, což by asi dnešní děti nenapadlo.

„No, to bylo normální, tak jsem věděla, že byly věci, který nemůžem mít, ale že na ně nebyly peníze. Mě nikdy nenapadlo něco chtít, když vím, že jsme na to neměli. Nepřišlo mi to divný.. vždycky nebylo všechno. Mně to vůbec nevadilo, tak ani jsem nepřemejšlela. Dneska jsou na tom ty děcka možná hůř, teď se furt předváděj, to si myslím na týhle době není dobrý...“

Je jasné, že se způsob trávení volného času v dětství nějakým způsobem musí projevit na další generaci. Pokud nevzpomínáte na dětství příliš rádi, budete se snažit dětství svých potomků odlišit od toho svého. A krásné vzpomínky z dětství určitě ovlivní i vaše potomky. **Výchovu vlastních dětí** můžeme hodnotit pouze u druhé a třetí skupiny. Ta třetí mluví o tom, že uplatňuje určité postupy, které se jim v dětství líbily, nyní u svých vnoučat a ještě dříve dětí. Respondenti se jim snažili přiblížit přírodu tak, jak ji vnímali oni, aby k ní měli co nejlepší vztah. Naopak v přisnlosti dotazování u svých dětí většinou polevili, protože to se jim právě u jejich rodičů nelíbilo. Někteří respondenti ze druhé skupiny vypověděli, že ty činnosti, které nemohli oni sami provozovat, se snažili dopřát svým dětem.

Data, která z výzkumu vyšla a která můžeme zařadit do kategorie **přenos**, se týkají především vztahů, zaměstnání a koníčků.

Výstupy jsou u všech tří generací podobné. Nejčastěji respondenti zmiňovali přetrvávající přátelské vztahy s kamarády z dětství. I přesto, že se například přestěhovali, našli si k sobě cestu a dodnes jsou spolu v kontaktu nebo jsou stále nejlepšími přáteli.

Pokud děti v dětství získaly kladný vztah ke zvířatům, mají ho dodnes. U druhé a třetí skupiny často přetrvaly partnerské vztahy, které se utvářely v období šestnácti až osmnácti let, i do současnosti.

„Před vojnou po učňáku jsem si našel holku...no a ta mi zůstala do dneška...“

Některým respondentům zůstaly dokonce i koníčky, kterým se věnovali již v dětství. To se týká především sportů a zájmu o přírodu. Pokud se činností nevěnují již aktivně, zajímají se o ně alespoň pasivně.

3.4 Diskuse a interpretace

Respondenti hodnotí prožité dětství většinou jako šťastné a velmi bezstarostné období. Jelikož bylo cílem výzkumu porovnat tři věkové generace, je jasné, že tu najdeme alespoň minimální rozdíly ve vnímání tohoto časového úseku. Obecně však můžeme říci, že dotazovaní interpretují volný čas v dětství jako období volnosti, svobody, nespoutaných hrátek, zábavy, setkávání s kamarády, vytváření krátkodobých i dlouhodobých vztahů. Dále to pro ně bylo období poznávání a učení se.

„Dřív bylo pro mě volno, když jsem lítala venku, hrála jsem si, dělala jsem si, co jsem chtěla...”

„No předtím, když skončila škola, tak začalo volno a to jak v rámci dní, tak když byly prázdniny, tak to byla vůbec balada.“

Z provedeného výzkumu a výpovědí respondentů vyplývá, že dětství bylo období, na které zpětně opravdu rádi vzpomínají. U nejstarší generace a navíc respondentů, kteří vyrůstali na venkově, je však vidět markantní rozdíl v tom, kolik volného času měli. Tato skupina dotazovaných vypověděla, že převážnou část volného času museli pomáhat s domácími pracemi a především pomáhat rodičům v hospodářství, které v té době měla téměř každá rodina. Děti se musely zapojit do práce na poli, kolem domu, péče o zvířata apod. V tomto období to braly jako běžnou součást života a nikdy je nenapadlo, že by tomu mohlo být jinak. Braly to jako samozřejmost a v některých případech pracovaly dokonce rády. Je tedy jasné, že třetí skupina měla podstatně méně volného času než ostatní. Respondenti však přesto ve většině případů vypověděli, že měli volného času dostatek, a že jim ten čas, který měli, stačil a že by ho ani více mít nechtěli. Myslím, že je to především tím, že dokázali tento čas lépe využít a opravdu si ho užít, což někteří z respondentů sami přiznali. I když měli tedy volného času méně, mají nezapomenutelné zážitky a vzpomínky, které jsou pro ně živé i po šedesáti letech. I přesto, že se může zdát, že muselo být dětství u třetí skupiny jaksi „černobílé“, protože neměli téměř žádné hračky, sportovní pomůcky ani prostředí, které by bylo určeno jen pro jejich hrátky, není tomu tak. Děti byly o to vynalézavější a kreativnější. Podnětným prostředím pro ně byla obyčejná louka, vykotlaný strom nebo tátova dílna. Tyto děti si uměly jednoduše z “ničeho” vytvořit nádherné prostředí, hračku nebo vymyslet hru bez pomůcek na celé odpoledne. Byly spokojené s tím, co měly a nenapadlo je žádat po rodičích něco, co bylo drahé a pro ně v tu chvíli nedostupné. V rodinách byly často čtyři a více potomků a děti si tak uvědomovaly, jaká je finanční situace rodiny. Děti byly skromnější, výchovu měla však tato kategorie autoritativnější a často se nepřipouštěla s rodiči žádná diskuse o tom, co by děti chtěly a budou dělat ve volném čase. Co rodiče a především otcové řekli, to platilo. Odpadá téměř

veškeré trávení volného času společně s rodiči mimo práce. Děti si hrají převážně se sourozenci, ve starším věku pak s kamarády z okolí jejich bydliště.

To, co by se mohlo pro tuto generaci jevit jako negativum, tato skupina takto vůbec nevnímala. Proto byli respondenti s prožitým dětstvím spokojeni a vzpomínají na něj opravdu rádi a hodnotí ho kladně. Jediné, co by se dalo vyložit jako negativum, byl nedostatek oblečení. Někteří respondenti, především ženy, si postesklly, že by jako malé byly rády, kdyby měly například kalhoty místo tepláků.

Prostřední skupina už vnímá toto období trochu jinak. Objevuje se u ní již řada kroužků a možností s čím, jak a kde si hrát. Nabídka se rozšiřuje a děti mají větší nároky. Rozdíly mezi rodinami se zvětšují. Děti si začínají uvědomovat rozdíly mezi vrstevníky, vnímají jaké mají ostatní hračky, sportovní vybavení, atd. Kroužky již nenavštěvují jen městské děti, ale i vesnické. Respondenti interpretují kroužky spíše jako povinnost, protože se v převážné míře jednalo o Pionýr. To však neznamená, že by pro děti nebyl zábavný nebo by do něj nechodily rády. Kladně hodnotily pobyt v přírodě a aktivity, které se v Pionýru dělaly. Ostatní kroužky, které si děti vybíraly samy pro ně byly opravdu zábavou. Tato generace již za volnočasovými aktivitami začala dojíždět i z vesnice do města, i když to nebylo ještě tak časté. Některé kroužky byly i přímo na vesnici. Je tu však vidět změna ve srovnání s nejstarší generací, pro kterou byla návštěva kroužků vesnických dětí ve městech nemyslitelná. U této skupiny již rodiče tuto činnost podporovaly, i když stále ne v takové míře jako u první skupiny.

Co se týče povinností, zůstávají u dětí na venkově, kde se musí pomáhat rodičům s hospodářstvím. Děti však již rozhodně nevnímají práci jako zábavu. Často se snažily z práce vyvléknout, utéci apod. Práce není již tolik, jako u třetí generace, ale přesto vnímaly děti tyto povinnosti jako přítěž a někdy i otravu. Bylo to také tím, že se práce při domě netýkala všech dětí z venkova. Některé už doma pomáhat nemusely a hospodářství také třeba neměly, proto ostatní děti viděly, jak to funguje jinde, a tudíž začaly závidět ostatním jejich naprostou svobodu. Mrzelo je, že si nemohou jít hrát s kamarády hned, ale že musí nejprve nakrmit králíky, obrátit seno apod. Nedovolily si však ještě odmlouvat. Práci udělaly sice s reptáním, ale splnily ji.

Mladší respondenti z této skupiny začínají o prázdninách cestovat s rodiči i do zahraničí, za což je jim většina z nich vděčná a vidí v tom velké pozitivum. Rodiče s dětmi vyjížděli i na nedělní výlety na kolech nebo pěšky. U starších ročníků to bylo pro ně stejně nemyslitelné jako pro respondenty ze třetí skupiny. Výjimkou nebyly pěti a vícečlenné rodiny, proto byl problém cestovat. Rodiny ještě neměly auta nebo by se do jednoho

nevešli. Rodiče však s dětmi začínají trávit více volného času, hrají si s dětmi, tráví čas společně při práci i večer při společenských hrách apod. Školní povinnosti si však děti plní samy.

Dětem přibýlo výrazně více hraček, i když opět starší respondenti jsou na tom podobně jako třetí kategorie. Děti více cíleně sportují, jezdí na výlety s kamarády, chodí o víkendech častěji za zábavou a ve starším věku začínají vnímat protějšky jako své potencionální partnery, což bylo pro respondenty ze třetí generace téměř nemyslitelné až do sedmnácti let. Děti mají více volnosti, ale rodiče se také více zajímají o to, kde a s kým děti jsou.

Mladší respondenti z této skupiny interpretují negativně nedostupnost některého sportovního vybavení, ovoce a hraček, které podle nich trh nenabízel. Vyjadřují se také k tomu, že nemohli vycestovat tam, kam by chtěli, poslouchat hudbu, jakou chtěli, chodit na koncerty, jaké chtěli a říkat to, co chtěli, což bylo spojené s tehdejší režimem. Proto je u dotazovaných z této skupiny cítit určitá nespokojenost a postesknutí nad tím, že mohlo být jejich dětství barvitější.

U nejmladší generace můžeme pozorovat snad největší posun v porovnání se všemi ostatními skupinami. Děti měly nejvíce možností, jakým způsobem, kde a s kým budou svůj volný čas trávit. Ve většině případů si mohly samy vybrat, co chtějí dělat a rodiče byli pouze jakýmsi „usměrňovači“, kdy děti vedli a podporovali v jejich aktivitách. Podporu to chtělo nejen emocionální, ale především i finanční. Pokud rodiče chtěli děti v zájmové činnosti podporovat, musely ze svého rozpočtu vydat nemalé finanční částky. U dětí z vesnice byli rodiče již ochotni i děti do těchto zájmových kroužků dopravovat, což u ostatních skupin nebylo běžné. Mnoho dětí navštěvovalo několik zájmových činností týdně, přičemž výjimkou nebyly ani děti, které měly každý den jinou aktivitu. Rodiče se jim snažili umožnit téměř vše, co bylo v jejich možnostech. Děti měly již velké množství hraček, což se jeví trochu na úkor jejich kreativity a nápaditosti. Se spoustou věcí jim již pomáhali rodiče, přičemž dotazovaní z ostatních skupin si vystačili sami. Dá se tedy říci, že děti z této kategorie jsou v určitých věcech méně samostatné a spoléhají se na pomoc dospělých (rodičů a prarodičů). Rodiče dopravovali v některých případech děti za kamarády, za zábavou apod. Rodiče byli ve výchově na své děti mírnější, nechávali jim větší volnost, o víkendech mohly být déle venku apod. Mezi třetí a první skupinou je v tomto opravdu propastný rozdíl. Zatímco některý respondent ze třetí skupiny musel být doma v šest večer, jiný z první mohl být venku do tří do rána.

Tato generace se odlišuje od ostatních také v procentu povinností, se kterými musely doma počítat. Samozřejmě záleží na rodinném prostředí a výchově, ale dá se říci, že tato skupina doma pomáhala již jen s domácími pracemi, a to nárazově. Pokud děti pomáhaly hodně, jednalo se například o hodinu denně. U třetí skupiny to byly v některých případech i hodiny čtyři.

U dětí z této skupiny vidíme rozdíl i v tom, s jakými kamarády se stýkaly. Ty si hrály nejen se sourozenci, sousedy, ale i vrstevníky ze stejné školy. A to i v případě, že se jednalo o děti, které dojížděly za školou do měst. Právě do měst se dopravovaly i za zábavou večer nebo o víkendech. Oproti tomu druhá a třetí skupina se chodila bavit s lidmi ze stejné lokality.

V souvislosti se zvýšenou nabídkou různých i adrenalinových aktivit hodnotí respondenti z první skupiny negativně obavy rodičů o bezpečí dětí. Některé děti z venkova interpretovaly záporně nedostupnost některých sportů nebo aktivit, které se jim líbily, ale bohužel v blízkosti jejich bydliště nebo školy nebyly dostupné.

Celkově se dá říci, že nejraději a nejhezčí vzpomínky na dětství mají respondenti z nejstarší generace. Možná to je tím, že mají už velkou část života za sebou a mohou tak objektivně posoudit všechna stádia. Tato skupina by nechtěla vyrůstat v současné době a dnešní výdobytky společnosti hodnotí většinou negativně. Dnešním dětem vůbec nezávidí a zdá se jim tato doba složitější a někteří litují děti, že nemohou prožít takové bezstarostné dětství jako měli oni. Nejvíce kritickými se naopak jeví respondenti prostřední generace, která nebyla vždy se svým dětstvím naprosto spokojena. Většina respondentů na něj vzpomíná ráda, ale interpretovala i právě negativa spojená s dobou, ve které vyrůstali. Hodnocení se také odráželo od dětství, které prožívali nebo prožívají jejich děti, popřípadě vnoučata, u kterých vidí dostupnost a nabídku věcí, o kterých si oni mohli nechat jen zdát. Nejmladší generace interpretuje dětství jako šťastné období plné her, zábavy a krásných zážitků. Tito respondenti nemají samozřejmě ještě takový odstup jako další dvě generace, ale přesto si myslím, že i za dvacet let se jejich hodnocení příliš nezmění. Rodiče se snažili v mnoha případech umožnit dětem to, co oni sami dělat nemohli.

4. Závěr

Z provedeného výzkumu vyplývá, že v průběhu přibližně padesáti let se trávení volného času velmi změnilo. Stejně jako v jiných oblastech šel vývoj dopředu a věci, které jsme ještě před padesáti lety neznali, jsou v dnešní době každodenní součástí našeho života. To se týká nejen posunu v elektronice, médiích, ale i v nabídce trhu, který je v dnešní době téměř zahlcen výrobky z celého světa.

Největší skok je mezi třetí a první skupinou respondentů, kde najdeme rozdíly snad úplně ve všem. Ať už se to týká hraček, výběru sportů, jiných aktivit, možnosti cestovat, vztahu s rodiči, času, který měli jen pro sebe a další. Proto se dnes i stává, že někteří prarodiče svá vnoučata nechápu a nedokážou se vcítit do jejich role. Třetí skupina se naopak hodně podobá starším respondentům z druhé skupiny, kteří trávili dětství téměř stejným způsobem. Mladší respondenti se však od třetí generace značně odlišují. Dotazovaní z první skupiny jsou, dá se říci, takovou samostatnou kapitolou, neboť měli úplně jiné podmínky než další dvě generace. Pokud by se do podobného výzkumu zahrnula kategorie ještě dnešních dětí, které jsou v tuto chvíli desetileté, byly by rozdíly více než zásadní.

Na trávení a vnímání volného času se největší měrou podílí rodina. To, jakým způsobem budou děti trávit volný čas a čím se budou bavit, záleží především na rodičích. Jsou tu samozřejmě zájmové organizace, škola a další instituce a faktory, které ovlivňují to, jakým způsobem budou děti trávit volný čas, ale právě rodina je ústřední článek celého řetězce. Pokud tedy rodiče nebudou své děti vést ke smysluplným aktivitám, které budou dětem pomáhat poznat své vlastní já, poznávat ostatní, rozšiřovat jim obzory, zlepšovat jejich znalosti a získávat nové dovednosti, nemůžeme pak čekat, že tyto děti k tomu budou vést v budoucnu své vlastní děti. Dítě je „jen“ součástí rodiny, rodina je však článek celé společnosti, proto pokud tedy chceme, aby naše společnost byla lepší a trávila volný čas kvalitně, musíme k tomu vést především naše děti.

5. Použitá literatura

BAKALÁŘ, E. *Umění odpočívat*. 1. vyd. Praha: Roh, 1978. 216 s.

BERGER, L. *What Children Do When Home and Alone*. The New York Times [online]. April 11, 2000, 8, [cit. 2010-03-01]. Dostupné z: <www.proquest.cz>.

ČINČERA, J., GILAR, P. Specializační studium pro koordinátory environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty: interpretace a efektivita z pohledu absolventů. *Envigogika* [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2010, roč. 5, č.1. Dostupné z: <<http://envigogika.cuni.cz>>.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE MŠMT ČR. *Mládež v České republice*. Praha: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR, 1996 [citováno 2010-01-31]. Dostupné z: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/>>.

KOLÁŘ, Petr. *Hodnotová orientace a využití volného času dětí a mládeže: Informační studie č. 5.091*, Parlamentní institut ČR podle podkladů IDM MŠMT ČR, 1997 [cit.2010-01-20]. Dostupné z: < <http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/PI-5-091.doc> >.

MIRA, Miroslav. *Původ Nordic walking* [online]. c2009, poslední revize 4. 2. 2009 [cit.2010-01-15]. Dostupné z: < <http://www.severskachuze.cz/wiki/doku.php/chuze/puvod>>.

NIPPOLD, M., DUTHIE, J., LARSEN, J. *Language, Speech & Hearing Services in Schools: Literacy as a Leisure Activity - Free-Time Preferences of Older Children and Young Adolescents*. Washington: Apr. 2005. Vol. 36, Iss. 2; pg. 93, 10 pgs

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3., rozšířené vyd. Praha: Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.

SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. Praha: Svoboda servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

SELUCKÝ, R. *Člověk a jeho volný čas: pokus o ekonomickou formulaci problému*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966. 203 s.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

UNITED NATIONS, Department of Economic and Social Affairs. *World Youth Report 2003: The global situation of young people*. New York, 2004. 429 p. ISBN 92-1-130228-5.

VESELÁ, J. *Jak ve volném čase?* 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. 121 s. ISBN 80-7041-146-5

6. Seznam příloh

1/ Přepis rozhovoru č. 21

2/ Přepis rozhovoru č. 19

7. Přílohy

ROZHOVOR Č. 21

Respondent: žena, III. skupina

Věk: 61

Lokalita: vesnice, Batňovice

Jak jste trávila vč ve věku od 6 do 18 let?

No tak, byli jsme většinou pořád na dvorku, když jsme byli malí. A hráli jsme si spíš s těma sourozencema, protože nás bylo celkem 5. Byli jsme tak po 2 letech, o 8 let nejmladší-nejstarší. Sousedi tam měli taky 3 děti, tak s těma ještě, hlavně jsme si hráli s míčem – tu školku a takový, pak.. obruče jsme měli z kola a klacečkem jsme je popoháněli a se švihadlem jsme si hráli. No a pak když jsme malinko povyrostli.. to nás byla větší parta, to nás bylo aspoň 15, když jsme se sešli. To nám bylo 10 tak do 14, to jsme chodili hrát na šipkovanou na Vartu a v zimě jsme chodili sáňkovat z takový homole. Lyže jsem neměla, ty jsme měli jenom jedny, ty jsme si střídali, aby se zas druhá ségra mohla svíst. Brusle, to jsem neměla, to jsme měli šlajfky, to nás bylo 5 na to, tak jsme si je půjčovali. Hodně jsme chodili na rybník bruslit, když ho tam udělali a hlavně plavat, to mě teda bavilo strašně. A pak jsem měla ještě jednu kamarádku a se ségrou, s tou nejmladší, jsme chodili sousedům a tam jsme měli chaloupku dřevěnou a tam jsme spali, hráli jsme si tam s panenkami, všechno možný. Vozili jsme je v kočárku, přebalovali, vařili jsme si tam takový blbosti..no jinač to bylo pěkný.. mládí.

Když jste měli tu partu, tak to byli spíš holky nebo to bylo prostřídáný?

Prostřídáný. Do těch 10 to byli spíš sourozenci, ale taky i jiný. Tam u nás se u potoka říkalo na Struze a tam jsme si třeba postavili stan a stanovali jsme tam.

Pouštěli jste třeba lodičky?

Jj, lodičky jsme pouštěli, chytali jsme raky, jinak byl spíš zabahněnej, tak tam jsme chodili spíš v tom blátě a samí raci jsme chytali normálně do rukou. (S)

Pak od těch 15 do 18?

No to už pak nevím, začla jsem chodit do práce. Do fabriky do „23“, nejdřív jsem nabíjela a pak jsem tkalcovala. V osmnácti už jsem se vdala a v devatenácti jsem měla první dítě.

A po té práci co jste dělala do těch 18?

Většinou jsem šla sousedům hlídat děti. Měla jsem ráda děti, tak jsem vždycky chodila, kde měli děti do třech let, tak jsem je vždycky chodila hlídat.

A to jste měla jako brigádu, nebo protože vás to bavilo?

Ne, mě to bavilo. Já jsem chodila po sousedech, kdo měl mrně...vozila jsem, krmila.

Ještě si pamatujete něco, třeba kino?

No, kino, kino. Každou neděli promítali kino a to jsem tam teda nechyběla.(S) Pokaždý jsem musela jít. A pak mě to tak začalo bavit, že jsem musela chodit do Úpice, do Rtně, do Malejch Svatoňovic, do Velkejch Svatoňovic, furt jsem to střídala. Většinou jsem chodila sama, a když vopravdu, tak maminka musela jít se mnou, když jsem se styděla nebo něco.(S) Teda kino, to bylo moje!

Pak bych se zeptala na nějaký sporty..?

Chodila jsem do tělocvičny, dávala jsem, tam jsem vždycky tak 2 hodiny cvičili. Vždycky nás po škole jedna měla, blbostí jsme se nadávali dost. A kolo mě strašně bavilo, jezdit na kole. Plavání, to ikdyž jsme byli v tom táboře, tam nás vzal soused, protože jeho děti jezdit nechtěli, já jsem jela asi 3x se sestrou nejmladší, a tam se nám strašně líbilo.

A co jste tam třeba dělali, na co si pamatujete?

Taky plavání, to jsem měla dycky 1. cenu. Pak jsme chodili hrát vybíjenou. Doma jsme chodili hrát taky na hřiště, tam se nás vždycky hodně sešlo. Hřiště jsme měli vedle školy, tam jsme hráli vybíjenou a toho vlka a ...

Chodila jste do přírody, do lesa?

Jj, na houby pořád. Pak jsme chodili na chatu, ta byla bráchovyho kamaráda a jeho tatínek měl 3 lodičky, tak jsme se vozili na rybníce na lodičkách.

Ve škole jsem vedla pionýry asi 2 roky, jako malá jsem taky chodila. To mě bavilo, hlavně mezi dětmi..

Pak by mě zajímaly takový ty domácí hry, nějaký stolní..

Jo, teta dávala v Semilech v hračkárně, tam byly takový sponky a provázek a hrálo se to jako hokej, byly tam puký, to se natáhlo a střílelo se tím. Karty jsme moc nehráli, spíš ty lodičky, takovejch všelijakejch her na papír, nebo Země, město...

Zvířata jsme neměli, měla jsem ráda psy, kočky. Ale kafku-jako vránu jsme měli - ochočenou! Když jsme zavolali Káčo, pojď! Tak ona přišla, klidně si zaťukala na okno. I do školy za námi chodila! Takovej mazlíček.

Bydleli jste v rodinném domku?

Bydlelo tam 6 rodin, k fabrice to patřilo.

Pak bych se zeptala na kroužky, byly v té době?

Ne.. Možná, že byly, ale já jsem chodila jenom do toho pionýra a na náboženství. Chodila jsem taky s novinama s poštou. Každou neděli jsem si jela do Svatoňovic pro poštu, nejdřív to měl brácha, pak já.. To mě bylo tak 10-13. Měli jsme za to 7 korun.

Četla jste?

Nějaký pohádky, ale málo, mě to nebavilo.

A televize v té době?

Televize nebyla, ale když jsem chodila už s těma novinama, babička měla malou televizi. Prodávala ji za čtyři stovky, tak jsem si ji od ní koupila. To mi bylo 13. Tak jsem taky u toho vydržela sedět, až teda odpoledne, dřív nevysílali, tak jsem koukala na filmy, nebylo jich mnoho.

Radio?

To jsme měli, ale magneták jsme neměli.

A hudba?

Ne, nehrála jsem na nic...

A kluci, chodila jste s někým v tom dětském věku?

Ne, ne. Na tohle jsme vůbec neměli myšlenky. No až v 17 jsem si namluvila 1. kluka, jenomže ten byl z Malejch Svatoňovic a jezdil se mnou moc často do práce, no a pak ještě když přijel domů tak hned vzal pionýra a přijel za mnou. A to se mi vůbec nelíbilo, bejt takhle často s někým hochem, tak jsem ho pustila k vodě. Ale manžela jsem si nevšímal a on pak přišel sám s čokoládou.

Museli jste doma pomáhat?

Jj, museli jsme pomáhat, protože tatínek nám zemřel, když mně byly 3 roky. Museli jsme máchat prádlo, dříví nosit, štípat, uhlí nosit.. všechno jsme museli pomoci.

Když bych se zeptala, kolik jste měla vč, když jste přišla ze školy, udělala si úkoly, pomohla doma?

Já myslím, že pořád ještě dost. Mě taky bavila zahrádka, já jsem měla asi takovejch 5 záhonků, možná tak v 6. třídě – mě to bavilo.

A stačil vám ten vč, co jste měla?

Jj, stačilo!

Mluvila vám někdy maminka do koníčků?

Ne.

A chtěla jste někdy něco dělat a nemohla jste?

Ne. Ani do tanečních jsem chodit nechtěla.

Měla jste někdy pocit, že na něco nemáte?

No my jsme byli takový učený, že jsme toho moc neměli, takže mě to ani netáhlo.

Do školy jste pak na 2. stupeň dojížděla do Úpice, vadilo vám to někdy?

Ne, nevadilo.

Byli nějaký rozdíly mezi těma vesnickejma a městskejma dětma?

Ne.

Zaměstnání a vzdělání maminky?

Nevím, čím byla přesně vyučená a pak dála v internátě, tam pomáhala uklízet. Vzdělání bylo základní.

Co pro vás byl vč, když jste byla malá a co je pro vás teď?

Vč.. Bylo to moc pěkný to volno. Teď já pořád něco šolichám, uklízím ve skříni, takový ty ruční práce..Dřív jsme taky třeba vyšívali ve škole, to mě taky strašně bavilo.

S tou maminkou dělali jste něco společně?

No jj, takový to uklízení a tohle všechno. Spíš si hrála třeba s balónem s náma, karty jsme hráli. Každou neděli jsme chodili do Úpice do kostela a stavili jsme se u babičky.. Mamka hodně chodila do lesa, aby se uklidnila. (S) Na dovolený jsme nejezdili, akorát nás maminka třeba poslala strejdovi na 14 dní se ségrou s Hanou.

Kroniku nebo deník psala jste si?

Ne, takovýho nic

Nablbli jsme se teda hodně, dělali jsme takovej brajgl, polštářema jsme házeli.

Ve škole jsem dála hodně to .. zapisovala jsem počasí, paní učitelka mě zaúkolovala, tak každý ráno jsem to musela zapsat.

Pak takový ty holčičí hry?

No kočárek jsme vozili, ale malej jsme neměli. Velkej po dětech, tak s tím jsme si vyhráli. Taky mě ségry v tom vozili a já jsem v něm někdy usnula. Věnečky jsme pletli, pouštěli je po vodě a hodně jsme chodili bosy potokem od nás až třeba ke Rtyni jsme šli. Patníky byly třeba u silnice, přes to byla trubka a přesto jsme dáli kotrmelce. A večer jsme chodili na hrášek, na družstvo krásť.

Když jste byli větší, jezdili jste třeba na výlety?

No akorát s kamarádkou do Ratibořic na splav se koupat. Dycky jsme sjížděly po splavu ve žlutých plavkách, ty byli pak černý. To jsme jezdili na kole. Kolo a plavání to bylo moje.

Je ještě něco, co byste mi chtěla říct?

Asi ne...

Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR Č. 19

Respondent: žena, II. skupina

Věk: 43

Lokalita: město, Úpice

Jak jste trávila vč ve věku od 6 do 18 let?

Když jsem byla malá tak jsem si hodně hrála s panenkama. S kočárem, furt jsme stavěli na zahradě stan tam jsme měli deky, když bylo šeredně tak doma. Tam jsem si vždycky udála bunkr pod stolem, tam jsem měla deky. Když jsem byla větší tak jsem taky byla s partou. My jsme teda měli smíšenou partu. Kluci, holky dohromady. To jsme lítali venku nebo jsme byli furt na skále, tam byla skála.

Ta parta to byli děti ze školy?

Spolužáci ze třídy. A to bylo teda kolem tý puberty. A vždycky jsem vyhledávala smíšenou společnost, měla jsem to radši. Jinak kamarádky jsem měla jednu do 5. třídy a od 5. třídy druhou. Jinak hodně jsme byly 3 kamarádky, což nikdy nedělalo dobře. Hádaly jsme se, jedna s jednou, druhá s druhou. Měla jsem 2 opravdu velký, s tou jednou se vídám do teď. Na školu jsme si hodně hráli, paňáka jsme skákali, skákali jsme gumu, prostě furt jsme byli venku. Jak jsme přišli domů, tak jsme šli ven, prostě furt venku. Hrála jsem košíkovou, měla jsem ráda sport. Hrozně ráda jsem běhala, běhala jsem dobře, tak mě nutili ve škole běhat. Ale styděla jsem se, protože mám trochu zadek a vnímala jsem už od mala ty kluky a myslela jsem si, že se mi budou smát. Takže mě nikdo nedonutil, já jsem se hodně styděla, byla jsem tvrdohlavá. Pak jsem byla jako Jiskra, pionýr a dál pak jsem už nešla, to jsme nemuseli. A v pionýru bylo nejlepší, když tam s náma nikdo nebyl, mohli jsme hrát flašku a takový. Chodili jsme do přírody, to nás bavilo všechny. Bejt venku. Dneska děti nechoděj.

Co jste dělali venku?

Když to šlo, tak jsme hráli hodně ty míčový hry. Košíkovou, volejbal..

To jste měli někde hřiště?

Chodili jsme i do tělocvičny, jako i do kroužku s tím pionýrem. Nevím, jak se to jmenovalo – možná Míčový hry. Kuličky jsme hrozně hráli, když jsme byli malí, to si pamatuju. Klubovnu jsme měli, když jsme pak byli větší.

A klubovnu jste měli kde?

To byl kurník. Byl větší, dali jsme si tam koberec, potloukli jsme ho linem, měli jsme tam stoleček, pak jsme seděli a povídali jsme.. Pak i v garáži..

Bydleli jste v řadovce?

Ne, bydleli jsme v ohromný vile, takže to byl jako internát. Hnedka vedle bylo sídliště. U toho jsme měli zahradu. V zimě jsme chodili hodně sáňkovat, chodili jsme bruslit.

Bruslit jste chodili kam?

V Úpici byl stadion, na Dlouhých Záhonech, tak tam jsme chodili.

Placenej nebo neplacenej?

Já ti nevím, jestli byl zadarmo nebo ne. Ale jestli nebyl tak jestli se platila koruna?

Chodili jsme zas hodně v létě plavat, tam bylo koupaliště. To bylo dobrý.

Košíkovou jste hrála závodně?

Ne, to byl jenom kroužek. Před nám se hrálo ještě závodně, ale za nás už ne. Bavilo mě to.

To bylo smíšený?

To byly vyložené jenom holky.

A jak jste chodila do Jisker nebo do Pionýra dlouho?

Do Jisker vím, že jsem chodila už od první třídy. A pak do pionýra, vím, že jsme ho měli někde v pátek ve 3 hodiny, že jsme se do něj už těšili, že půjdeme někam ven, do přírody. Jo a hlavně! Já jsem chodila do kroužku se zvířatama, to bylo v Úpici Dům pionýru a mládeže. Měli tam hodně zvířat, měli tam varany, hady a já jsem měla tydle zvířata měla ráda, když jsem mohla vzít tydle velký zvířata – krajtů do ruky. Prostě se mi to líbilo. Tam jsem chodila taky aspoň 3 roky.

No a pak od těch 15 co se změnilo?

No pak už jsem šla na ten učňák. Od mala jsem měla ráda kluky. Takže ve 3. třídě jsem dostala první pusu. V sedmičce už jsem měla vážnou známost, že jsme chodili randit do lesa. Dokonce jsem s ním chodila 3 roky, tak to jsem ho měla hodně ráda. V 17 jsem začala chodit s Karlem, takže když už jsem začala chodit na zábavy, to se mi líbilo hudba, tancovat, ňáká ta sklenička. Ale Karel na to nebyl tak jsem s tím skončila. Nechala jsem si ušít plesový šaty a byla jsem asi 3x na plesu. Takže vlastně než jsem se stačila tomudle věnovat, což by se mi to líbilo, bavit se společensky, tak jsem přestala, protože jsem si našla Karla, kterej měl rád motorky. Když jsem byla jako dítě tak jsem měla vč hodně, protože rodiče mě nenutili učit se, protože oba maj základní vzdělání a máma je Slovenka, takže ta ani česky psát neuměla. Takže žádný kontrolování úkolů, žádný učení.

A kde pracovali rodiče v té době?

Maminka uklízela v tom internátě a táta byl celej život dělník ve fabrice. A s mámou jsme byli pořád, protože vlastně byla doma. Byla jsem furt ve styku s lidma, protože tam bydleli mladý svobodný holky a jako malá jsem chodila za nima. Povídala jsem si s nima. Táta byl taky furt doma, v garáži, takže jsem ho taky furt viděla. Do učení mě nenutili, což mě teď mrzí! Protože kdyby mě nutili tak jsem mohla jít na střední školu, ale když mě nikdo nenutil, tak mě nic nenutilo. Vybrala jsem si sama, co budu dělat a nebyla to dobrá volba.

A nechtěla jste si to dělat někdy dálkově?

Ne, protože už jsem chodila s manželem, měla rodinu...

V tý době, když jsem byla malá mně bylo líto, že nebylo ovoce, že nebyly banány. Peněz jsme moc neměli, ale nikdy jsem nestrádala. Kolo jsem měla, to jsem hodně jezdila, jako celá parta.

Takže jste neviděla žádný omezení?

Dřív jsme neměli žádný nároky. Stačila mně ta parta, to kolo a to co jsme potřebovali, a to mně stačilo.

Byl nějaký koníček, kterej jste chtěla dělat a nemohla jste?

No když jsem byla malá tak mi to stačilo, měla jsem toho dost. A když jsem pak dojížděla do Dvora, tak pak už nebyl na nic čas, protože já jsem přijela domů ve 4 v 5 hodin. Když jsem začala chodit s manželem, tak jsem vystupovala u něj v Hajnici, on mě hodil domů a to už jsem šla jenom spát.. Než jsem stihla mít nějaký aktivity potom, tak už jsem byla vdaná.

Nutili vám někdy rodiče nějaký činnosti?

Právě že mně vůbec nic nenutili(-), až mě to trochu mrzí, že mě nenutili třeba do toho učení. Ale jinak nás nenutili vůbec do ničeho. Jinak si myslím, že jsem měla hrozně spokojený dětství. Pamatuju si, že jsme se hádali, že jsem z toho byla nešťastná. To si pamatuju doteď, ale jinak si myslím, že to bylo s rodičema fajn. Jezdili jsme k babičce na Slovensko. To jsem měla taky hrozně ráda, protože se mi tam zas líbili ty kluci, protože přijela holka z Čech. Babičku jsem měla hrozně ráda. Mě babička vždycky plácla vařečkou, já jí třeba štípla a ona mě honila. A s druhou babičkou jsem neměla žádný vztah, ale jinak jsme peníze doma neměli, takže jsme na žádnou dovolenku nejezdili.

Třeba na návštěvy nejezdili jste?

Rodiče s nikým moc nekamarádili, máma tady neměla kamarádky. Vím, že jsem chodila k tý babičce, chvíli jsem tam byla, pak jsem šla domů.

Máte sourozence?

Sestru o 3,5 roku starší. A byly jste si blízky? Ne, já jsem ji šidila, co jsem mohla tak jsem na ni svedla. Tak to vždycky odnesla ona. Pak už obě.

A hrály jste si spolu?

Nehrály. Sestra od 15 už byla zamilovaná, takže tam nebyla žádná doba, kdy bysme si rozuměly. A v tom věku 10.. si nepamatuju, vím, že jsem si hrála se sestřenicí. V té době si pamatuju když mně bylo 12 a ona chodila s tím klukem.

Bylo něco třeba v čem jste ji obdivovala, nebo co jste chtěla dělat po ní?

Ne, vím že ona byla vždycky ta hodná, co myla nádobí, žehlila.. a já jsem furt lítala venku a furt jsem si hrála. Dodnes o ní mluvím o té hodný. Ale vzala jsem si od ní poučení, protože brzo otěhotněla, a nevěděla, jak se dělají děti.. Ale já po té zkušenosti s tou sestrou jsem už sama věděla... stačilo mi prostě ta pusa. Pak s Karlem už jsem věděla, že jako s partnerem bych mohla být.

Už jako dítě ve 14, jsem vyrůstala se synovcem, protože sestra byla s tím dítětem doma. Takže jsem měla pocit, že mě někdo odstrkuje, šidí. Když byl synovec malej, tak jsem ho chodila vozit.

Jak jste byla spokojená se životem ve městě?

My jsme měli tu velkou zahradu, za náma byl les, tak jsem byla jako spokojená. My jsme ty děti, co přišly z vesnice brali jako „outsideři“. Nikdo se s nima pomalu nebavil, ty děti nám připadaly takový opožděný spíš. Nezapadli do kolektivu, tak byli takový ostrčený. Kluci je tam šikanovali vyloženě. Já jsem se s těma klukama nebo holkami taky bavila, ale už jsme je nepřijali jako kamarády. Oni kamarádili spolu, my taky.

Pak by mě zajímalo kolik jste měla volného času?

Taky jsem měla hodně. Všechn čas jsem měla volnej. Práce nebyla. Tak 5-6 hodin jsem měla. Škola byla u mě na posledním místě. Na tom učňáku už jsem neměla žádnéj volnej čas. Neučila jsem se, chodili jsme do kina. Když jsem přijela v 5 domů, tak bruslení.

Nechtěla jste mít někdy víc volnýho času?

No určitě, na to učňáku. To dojíždění bylo hrozný.

A ještě něco?

Jezdila jsem každej rok do tábora. Líbilo se mi tam, ale bylo tam takový smutnění.

A jak s vámi trávili volný čas rodiče?

Pamatuju se, že jsme hráli hodně s mámou žolíky, prší, člověče. Máma, ségra i já, táta asi nehrál hry.

Pamatujete si, že jste něco dělali vyloženě spolu?

Se ségrou jsme hráli badminton, sušila jsem seno..

Co televize?

Na televizi se nepamatuju, vím že jsem jako malá trpěla, že jsme neměli magnetofon. Naši ho pak koupili, když mi bylo 16,17. No a já pak měla už jiný aktivity. Jako malá jsem do 10 četla, ale spíš tu povinnou četbu. Ale jinak jsem moc nečetla.

Co pro vás byl volný čas, když jste byla malá a co je pro vás teďka?

Dřív bylo pro mě volno, když jsem lítala venku, hrála jsem si, dělala jsem si, co jsem chtěla a teď je pro mě volno, když si můžu lehnout k televizi na gauč a nemusím nic dělat.

Jaký jste měla vztah k hudbě?

Chodila jsem do sboru a dodnes nikdo nemůže pochopit, jak jsem mohla zpívat 1. hlas. To bylo při škole. Ráda jsem si zpívala.

Vzpomenete si ještě na něco jiného, co považujete za důležité?

Asi ne...

Děkuji za rozhovor.

Vysvětlivky k přepisu rozhovoru:

text	otázky výzkumníka
text	odpovědi respondentů
.	krátká pauza
..	delší pauza
...	dlouhá pauza
!	zdůraznění věty
S	smích